

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky a logopedie

**Zkušenosti ústavních zařízení s profesionální péstounskou
péčí**

Diplomová práce

Autor: Bc. Sabina Jiroušová
Studijní program: N 7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management
speciálních zařízení
Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba
Oponent: PhDr. Kamila Růžičková, Ph.D.

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: Sabina Jiroušová
Studium: P16K0062
Studijní program: N 7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení (SMN)
Název diplomové práce: **Zkušenosti ústavních zařízení s profesionální pěstounskou péčí**
Název diplomové práce AJ: The experience of institutional facilities with professional foster care

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat pěstounstvím jako jedné z forem náhradní rodinné péče. Prostřednictvím rozhovorů se zaměstnanci a zaměstnavateli školského, zdravotnického zařízení a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc budou uvedeny zkušenosti s pěstounstvím. Pozornost bude věnována negativním vlivům pěstounství na vývoj dítěte.

BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

KOLUCHOVÁ, Jarmila, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. Psychický vývoj dětí v pěstounské péči. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 1992. ISBN 80-855-2901-7.

VÁGNEROVÁ, Marie, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. Psychopatologie pro pomáhající profese. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky a logopedie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí: Mgr. Martin Kaliba

Oponent: PhDr. Kamila Růžičková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 11.01.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením Mgr. Martina Kaliby samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne.....

Poděkování

Za odborné vedení, cenné rady a připomínky děkuji Mgr. Martinu Kalibovi. Děkuji také ředitelům a dalším pracovníkům zařízení, kteří mi zprostředkovali rozhovory.

Anotace

JIROUŠOVÁ, Sabina. *Zkušenosti ústavních zařízení s profesionální pěstounskou péčí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 92 s. Diplomová práce.

Práce se bude zabývat pěstounstvím jako jedné z forem náhradní rodinné péče.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část má 5 kapitol. První kapitola vymezuje formy náhradní rodinné péče v České republice, včetně později vzniklé pěstounské péče na přechodnou dobu. Druhá kapitola se zaměřuje na dítě a jeho psychický vývoj, popisuje psychické potřeby dítěte, jejichž uspokojení je nezbytné pro zdravý vývoj jeho osobnosti. Pozornost je věnována vlivům rodiny na osobnost dítěte a navazování vztahu dítěte s pěstounskou rodinou. Třetí kapitola přibližuje ústavní péči a vymezuje ústavní zařízení, v závěru kapitoly je srovnání ústavní péče s rodinnou péčí. Čtvrtá kapitola shrnuje náležitosti, které jsou potřebné k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Poslední kapitola se věnuje pěstounské péči na přechodnou dobu, podrobněji jsou popsány dávky pěstounské péče na přechodnou dobu a služby pro profesionální pěstouny.

Prostřednictvím rozhovorů se zaměstnanci a zaměstnavateli školského, zdravotnického zařízení a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc budou uvedeny zkušenosti s pěstounstvím. Pozornost bude věnována negativním vlivům pěstounství na vývoj dítěte.

Klíčová slova: dětské centrum, dětský domov, diagnostický ústav, pěstounská péče na přechodnou dobu, profesionální pěstouni

Annotation

JIROUŠOVÁ, Sabina. *The experience of institutional facilities with professional foster care*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 92 pp. Diploma Thesis.

Diploma thesis will deal with foster care as one of the forms of alternative family care.

This diploma thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part consists of five chapters. The first chapter defines the forms of alternative family care in the Czech Republic, including later foster care for a transitional period. The second chapter focuses on the child and its psychological development, describes the psychic needs of the child, whose satisfaction is essential for the healthy development of his personality. Attention is paid to the influence of the family on the personality of the child and to establishing the relationship of the child with the foster family. The third chapter introduces institutional care and defines institutional facilities, at the end of the chapter there is a comparison of institutional care with family care. The fourth chapter summarizes the essentials needed for foster care for a transitional period. The last chapter focuses on foster care for a transitional period, more detailed describes foster care benefits for a transitional period and services for professional foster parents.

Through interviews with employees and employers of school, medical institution and institution for children requiring immediate help will be given experience with foster care. Attention will be paid to the negative effects of foster care on the development of the child.

Keywords: children's centre, children's home, young offender institution, foster care for a transitional period, professional foster parents

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:.....

Podpis studenta:.....

Obsah

Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Náhradní rodinná péče v ČR a její formy	12
1.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby	12
1.2 Pěstounská péče	13
1.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu	14
1.4 Osvojení (adopce)	15
1.5 Poručenství	16
2. Dítě v pěstounské péči	18
2.1 Psychický vývoj dítěte	18
2.2 Kontakt dítěte s pěstounskou rodinou	20
3. Ústavní péče	22
3.1 Diagnostický ústav	23
3.2 Dětský domov	23
3.3 Dětský domov se školou	24
3.4 Výchovný ústav	24
3.5 Domov pro osoby se zdravotním postižením	25
3.6 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	25
3.7 Dětský domov pro děti do 3 let věku	26
3.8 Komparace náhradní rodinné péče a ústavní péče	27
4. Náležitosti k výkonu PPD	29
4.1 Evidence osob a podání žádosti	29
4.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče	31
4.3 Psychologické vyšetření	34
4.4 Přípravný kurz	35
5. Pěstounská péče na přechodnou dobu	37
5.1 Motivace k pěstounství	37
5.2 Požadavky kladené na pěstouna	38
5.3 Práva a povinnosti pěstounů	41
5.4 Dítě svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu	42
5.5 Služby pro rodiny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu	43
5.5.1 Účelová odlehčovací péče	43
5.5.2 Neúčelová odlehčovací péče	44
5.5.3 Poradenství	44
5.5.4 Podpora vztahu s rodiči dítěte a dalšími blízkými osobami	45

5.5.5 Vzdělávání.....	45
5.6 Dávky u pěstounské péče na přechodnou dobu.....	47
5.6.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	47
5.6.2 Odměna pěstouna.....	48
5.6.3 Příspěvek při převzetí dítěte	48
5.6.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla	49
5.6.5 Příspěvek na ukončení pěstounské péče.....	49
PRAKTICKÁ ČÁST.....	50
6. Metodika práce.....	50
6.1 Cíl práce	50
6.2 Výzkumné otázky	50
6.3 Strategie výzkumného šetření	50
6.3.1 Kvalitativní výzkum.....	50
6.4 Metody získávání a vyhodnocování údajů.....	50
6.5 Organizace práce.....	51
6.6 Charakteristika míst, ve kterých probíhalo výzkumné šetření.....	52
6.7 Výběr výzkumného souboru	55
7. Výsledky.....	56
7.1 Výsledky rozhovorů s řediteli dětských domovů, se sociálními pracovníky dětských center a s etopedem dětského diagnostického ústavu	56
Závěr	64
Diskuze	66
Seznam použité literatury.....	68
Internetové zdroje	70
Seznam zkratk	72
Seznam tabulek	73
Seznam příloh.....	74

Úvod

„Většina pěstounů trpí syndromem nafukovacího hnízda, které se zvětšuje s každým potřebným mládětem. Vejde se jich do něj tolik kolik je potřeba a místa je v něm pořád dost. Tím hnízdem není dům ani byt, ale mateřské srdce poháněné láskou k dětem a touhou být užitečné.“ (Vladka Gubaničová)

K napsání tématu „Zkušenosti ústavních zařízení s profesionální pěstounskou péčí“ mě přivedla současná situace, týkající se transformace kojeneckých ústavů na pobytová zařízení pro rodiče s dětmi neboli dětská centra. Profesionální pěstounská péče je jakousi alternativou dětských center. Protože se v ústavních zařízeních objevují i děti s vývojovými obtížemi, u nichž není zřejmé, zda půjdou do adopce či nikoliv, zajímalo mě, jestli je dostatek profesionálních pěstounů, kteří se o tyto děti postarají, než se pro ně najde osvojitelská rodina. Myslím si, že je nedostatek profesionálních pěstounů oproti dlouhodobým pěstounům. Ne každý náhradní rodič zvládne pečovat o dítě, aniž by k němu nenavázal citovou vazbu a dítěti se věnoval pouze na dočasnou dobu. Oproti tomu dlouhodobý pěstoun vidí dítě vyrůstat a chce ho připravit do života.

Diplomová práce se zabývá zkušenostmi dětských domovů, dětských center a dětského diagnostického ústavu s pěstounstvím, zejména s pěstounstvím na přechodnou dobu.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část má 5 kapitol. První kapitola vymezuje formy náhradní rodinné péče v České republice, včetně později vzniklé pěstounské péče na přechodnou dobu. Druhá kapitola se zaměřuje na dítě a jeho psychický vývoj, popisuje psychické potřeby dítěte, jejichž uspokojení je nezbytné pro zdravý vývoj jeho osobnosti. Pozornost je věnována vlivům rodiny na osobnost dítěte a navazování vztahu dítěte s pěstounskou rodinou. Třetí kapitola přibližuje ústavní péči a vymezuje ústavní zařízení, v závěru kapitoly je srovnání ústavní péče s rodinnou péčí. Čtvrtá kapitola shrnuje náležitosti, které jsou potřebné k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Poslední kapitola se věnuje pěstounské péči na přechodnou dobu, podrobněji jsou popsány dávky pěstounské péče na přechodnou dobu a služby pro profesionální pěstouny. Praktická část analyzuje rozhovory s řediteli dětských domovů, sociálními pracovníky dětských center a s etopedem dětského diagnostického ústavu a zaměřuje se na názory odborníků k profesionální pěstounské péči.

Cílem diplomové práce je zjistit, jak se daří realizovat pěstounskou péči, zejména pěstounskou péči na přechodnou dobu z pohledu dětského domova, dětského centra a dětského diagnostického ústavu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Náhradní rodinná péče v ČR a její formy

Matějček a Dytrich (1994, s. 166) definují **náhradní rodinnou péči** jako: „sociální opatření ve prospěch dítěte, o něhož se jeho vlastní rodiče nemohou nebo nechtějí starat, anebo z vážných důvodů není žádoucí, aby se starali. Má dítěti úplně nebo částečně opuštěnému umožnit, aby vyrůstalo v rodinném prostředí, které by uspokojovalo jeho základní psychické potřeby, harmonicky rozvíjelo jeho osobnost a připravovalo je pro uspokojivé společenské zařazení“.

Náhradní rodinná péče zahrnuje všechny formy mimoústavní péče, mezi něž v současnosti řadíme: svěřením dítěte do péče jiné osoby, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu jako nový institut náhradní rodinné péče v České republice, osvojení (adopci), poručenskou péči. K 1. lednu 2014 byl zrušen Zákon o rodině (č. 94/1963 Sb.) a byl přijat Nový občanský zákoník (89/2012 Sb.), který nabyl svou účinnost 1.1.2014. Nový občanský zákoník a Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí jsou primárními zákony vztahujícími se k náhradní rodinné péči v České republice.

1.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby

V § 953 zákona č. 89/2012 Sb. je uvedeno, že pokud nemůže o dítě osobně pečovat ani jeden rodič či poručník, soud může svěřit dítě do osobní péče jiného člověka. Avšak je nutné, aby rozhodnutí o svěřením do péče bylo v souladu se zájmy dítěte. Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby nekompenzuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení a má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově.

Pečující osoba musí poskytnout záruky řádné péče, bydlí na území České republiky a souhlasí se svěřením dítěte do osobní péče. Převzala-li osobní péči o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte (§954 zákona č. 89/2012 Sb.). Rodiče mají vyživovací povinnost, výživné platí do rukou pečující osoby, rozsah výživného stanoví soud (§956 zákona 89/2012 Sb.).

1.2 Pěstounská péče

„Cílem pěstounské péče jakožto instituce je poskytnout náhradní rodinné prostředí dětem, jestliže:

- a) nemohou dlouhodobě vyrůstat v prostředí rodiny tvořené jejich vlastními biologickými rodiči;*
- b) ústavní (neosobní či málo personalizovaná) péče ohrožuje či narušuje jejich vývoj;*
- c) nemohou být z nejrůznějších důvodů (právních, zdravotních, sociálních, psychologických) svěřeny do osvojení“ (Matějček, 1999, s.35).*

Většinou tedy bývají svěřeny do pěstounské péče starší děti, které nejsou vhodné pro adopci, děti, které nejsou úplně zdravé, děti odlišného etnika, sourozenecké skupiny a děti, o něž se rodiče zajímají, ale nemají dlouhodobě předpoklady k jejich výchově. Pěstounská péče představuje jakousi formu smlouvy mezi státem, který převzal dozor nad výchovou dítěte, a rodinou, kam dítě přichází do pěstounské péče. Pěstouni nemají rodičovská práva ani vyživovací povinnost vůči dítěti, tato práva a povinnosti zůstávají biologickým rodičům (Zezulová, 2012).

V pravomoci pěstouna je zastupovat dítě jen v omezeném rozsahu, hlavně v běžných každodenních záležitostech. Při zásadních rozhodnutích a meznících života dítěte je nezbytný souhlas jeho zákonného zástupce, obvykle jeho biologického rodiče. To se vztahuje především k plánovaným lékařským zákrokům, volbě povolání (druhu studia či školy), vydávání cestovních dokladů apod. (Gabriel, Novák, 2008). V §967 zákona č. 89/2012 Sb. je uvedeno, že *„pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak“*.

Pěstouni pobírají zvláštní dávky státní sociální podpory, tzv. dávky pěstounské péče. To může mít vliv na převažující motivaci k pěstounství. Pokud je tato motivace u žadatelů dominující, je třeba takový pár či jednotlivce k zařazení do evidence vhodných žadatelů o pěstounství nedoporučit (Gabriel, Novák, 2008). Dle §47e zákona č. 359/1999 Sb. *„dávkami pěstounské péče jsou*

- a) příspěvek na úhradu potřeb dítěte,*
- b) odměna pěstouna,*
- c) příspěvek při převzetí dítěte,*
- d) příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla,*

e) *příspěvek při ukončení pěstounské péče*“.

V praxi se setkáme se dvěma základními typy pěstounské péče: **individuální** a **skupinovou**. Individuální pěstounská péče se uskutečňuje v běžném rodinném prostředí (není podmínkou, aby rodina byla úplná). Skupinová se děje v tzv. zařízeních pro výkon pěstounské péče nebo v SOS dětských vesničkách. „Maminky“ z vesniček SOS mají statut pěstounek, a musí před přijetím dítěte nebo více dětí podstoupit standardní psychologické vyšetření žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče na daném krajském úřadě. Ten zároveň rozhoduje o jejich zařazení či nezařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny (Gabriel, Novák, 2008). „Zařízení pro výkon pěstounské péče“, to jsou velké pěstounské rodiny, někdy i s vlastními dětmi pěstounů a dalšími většinou čtyřmi až šesti dětmi přijatými (Koluchová, Matějček, 2002).

Pěstounská péče zaniká zletilostí dítěte. Může být zrušena i soudem (Gabriel, Novák, 2008).

1.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, platná od 1. 6. 2006 zavádí pěstounskou péči na přechodnou dobu jako novou formu či podskupinu pěstounské péče. V praxi se používá i pojem profesionální pěstounská péče, který se užíval zejména před přijetím novely již zmíněného zákona. Většině lidí se zdá tento pojem obecně zažitější a zároveň i výstižnější (Gabriel, Novák, 2008). S účinností od 1. 1. 2013 byla provedena změna právní úpravy tohoto institutu, došlo ke specifikaci možnosti jeho využití a stanovení podmínek pro využití této formy pěstounské péče (Bubleová, 2014).

Účelem pěstounské péče na přechodnou dobu je:

- pomoci dětem a mladistvým v nouzi, podpořit je při uspokojujivém překonání stádia rozhodování o jejich dalším osudu, ulehčit jim zvládnutí situace, když se ocitnou náhle mimo domov, a podobně,
- dát rodičům dostatek času na vyřešení osobních problémů či vztahů,
- diagnostika, terapie a prognóza následujícího vývoje dítěte (Gabriel, Novák, 2008).

Rodiče si prozatím mohou upravit své vztahy tak, aby byli znovu schopni převzít dítě do své péče, nebo se pro dítě našla jiná vhodná rodina. Jedná se tedy zejména o institut krizový a pouze přechodný (Bubleová, 2014).

„Soud může na návrh OSPOD svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám v evidenci, a to na:

- a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,*
- b) dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat,*
- c) dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba“ (§27a zákona č. 359/1999 Sb.).*

Pěstounská péče na přechodnou dobu nesmí trvat déle než 1 rok. Ale existuje výjimka, kdy jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší, než po kterou má probíhat pěstounská péče u sourozence, jenž byl do pěstounské péče na přechodnou dobu témuž pěstounovi svěřen jako poslední (§27a zákona č. 359/1999 Sb.).

1.4 Osvojení (adopce)

Osvojení je nejdokonalejší formou náhradní rodinné péče (Matějček, 1999). Pro veřejnost je známý spíše termín adopce, který se používal dříve. Pojmy osvojení a adopce lze označit za synonyma (Gabriel, Novák, 2008).

Osvojitelé jsou motivováni zejména úsilím o doplnění své rodiny, tudíž i jejich nároky bývají zpravidla vyšší. Prání osvojit si dítě co nejlepší nemůže být vždy vyhověno, takže období od podání žádosti do převzetí dítěte trvá mnohdy několik let. V této fázi někteří žadatelé upraví své nereálné představy, jiní své žádosti odvolají, některým se rozpadne manželství apod. Požadavky žadatelů o adopci na „kvalitu“ osvojeného dítěte jsou mnohdy velmi vysoké, a to je jeden z důvodů, proč je jejich žádost často vyřízena za tři až pět let (Matějček, 1999).

Mezi výhody patří skutečnost, že osvojitelé nabydou stejných práv (ale i povinností), jaká mají ke svým dětem biologičtí rodiče. V případě osvojení dítěte totiž tato rodičovská práva a povinnosti přecházejí v plném rozsahu na osvojitele (Gabriel, Novák, 2008). V §833 zákona č. 89/2012 Sb. je uvedeno, že osvojením zaniká příbuzenský vztah mezi osvojencem a původní rodinou spolu s právy a povinnostmi z tohoto poměru vyplývajícími. Zanikají i práva a povinnosti opatrovníka, popřípadě poručníka, který byl ustanoven, aby za rodiče tato práva a povinnosti vykonával. Mezi člověkem, který převzal dítě do péče a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší než šestnáct let (§803 zákona č. 89/2012 Sb.).

Povinnosti a práva rodičů vztahující se k dítěti a povinnosti a práva osobní povahy vznikají narozením dítěte a ruší se s dosažením jeho zletilosti (§856 zákona č. 89/2012 Sb.). Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která se týkají péče o dítě. K ní řadíme především péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Péče spočívá i v ochraně dítěte, v udržování osobního kontaktu s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud (§858 zákona č. 89/2012 Sb.).

Na základě rozhodnutí soudu o osvojení se osvojitelé zapíší do matriční knihy narození jako rodiče dítěte (§797 zákona č. 89/2012 Sb.). Osvojit si dítě může pouze zletilá a svéprávná osoba, která se svými osobními vlastnostmi, způsobem života a pohnutkami, které ji vedou k osvojení, zaručuje, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem. Zdravotní stav osvojitelů nesmí omezovat péči o osvojené dítě (§799 zákona č. 89/2012 Sb.). Osvojenec nosí příjmení osvojitele; společný osvojenec manželů má příjmení, které bylo přiděleno pro jejich děti při vstupu do manželství. Nesouhlasí-li osvojenec se změnou svého příjmení, rozhodne soud, že osvojenec bude ke svému příjmení připojovat příjmení osvojitele. (§835 zákona č. 89/2012 Sb.).

1.5 Poručenství

V §928 zákona č. 89/2012 Sb. je uvedeno: „*není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost*“.

Není-li to v rozporu se zájmy dítěte, ustanoví soud poručníkem toho, koho doporučili rodiče, ledaže tato osoba poručenství nepřijme. Jinak soud ustanoví poručníkem některou z příbuzných nebo blízkých osob dítěti nebo jeho rodině, ledaže rodič takovou osobu výslovně vyloučil. Není-li takové osoby, ustanoví soud poručníkem jinou náležitou osobu (§931 zákona č. 89/2012 Sb.).

Poručník je zákonným zástupcem dítěte, ale nevzniká mezi nimi dle zákona takový poměr jako mezi rodiči a jejich dětmi. Jakékoli rozhodnutí nového zákonného zástupce (poručníka) podléhá ve významných záležitostech týkajících se dítěte schválení soudem. Tak jako u pěstounské péče může jít např. o schválení volby povolání, změnu státního občanství, změnu příjmení, o souhlas s důležitými lékařskými úkony, o

záležitosti církevní a další (Gabriel, Novák, 2008). K právnímu úkonu poručníka, k němuž není potřebný souhlas soudu, se nepřihlíží. Poručník poskytuje soudu pravidelné zprávy o osobě dítěte a o jeho vývoji a předkládá účty ze správy jeho jmění, a to minimálně jednou ročně, nestanoví-li soud období kratší. Soud může poručníka zbavit povinnosti podávat podrobné vyúčtování spravovaného jmění, nepřevyšují-li výnosy majetku pravděpodobné náklady na zachování majetku, na výchovu a výživu dítěte (§934 zákona č. 89/2012 Sb.).

Poručenská funkce se ruší, nabude-li alespoň jeden z rodičů poručence rodičovskou odpovědnost, popřípadě nabude-li způsobilost ji vykonávat. Poručenství také zaniká, nabude-li dítě svéprávnosti, nebo je-li osvojeno. Dále poručenství zaniká smrtí poručníka, nebo nařízením soudu o zproštění poručníka jeho funkce, nebo o odvolání poručníka (§935 zákona č. 89/2012 Sb.).

2. Dítě v pěstounské péči

2.1 Psychický vývoj dítěte

Rozvoj jednotlivých psychických funkcí a osobnosti dítěte je určen dispozicemi a komplexem vnějších vlivů, které zvyšují pravděpodobnost získání dané zkušenosti. Při hodnocení vlivu rodiny je třeba myslet na to, že běžná fungující rodina poskytuje dítěti dostatek podnětů pro získání nezbytných zkušeností, které jejich dítě využije v souladu se svými genetickými dispozicemi. Nestandardní či patologická rodina, která vhodné podmínky nevytváří, může vývoj různých schopností i dětské osobnosti ztěžovat a deformovat. Její působení se může zdát větší, než vliv standardního prostředí, ale i tak bude záležet na geneticky podmíněné vnímavosti jednotlivých dětí např. ke stresujícím zážitkům či nadměrné stimulaci (Vágnerová, 2012).

Období raného vývoje dítěte bývá vymezeno narozením až třemi lety života. Dochází k zásadním vývojovým změnám, a to ve všech oblastech vývoje, které také přímo předurčují veškeré kvality budoucího života jedince. Od somatických charakteristik – zdraví, vzrůstu přes psychické kvality – inteligence, emoce, přizpůsobivost, až po kvalitu života v nejširším slova smyslu, a to často i ve významu sociálního uplatnění (MPSV, 2011).

Kognitivní vývoj (vývoj rozumových schopností) je jasným prediktorem výše a kvality intelektových funkcí dítěte v dospělosti. Kognitivní vývoj dítěte je založen na systematické a individuální stimulaci všech smyslů, oblasti motoriky a sociálního kontaktu. Tyto vývojové potřeby může uspokojit jen dospělý v rámci individuálního kontaktu s dítětem (MPSV, 2011).

Emoční vývoj nemusí probíhat standardním způsobem u dětí, jejichž stimulace je nedostatečná. Pro dítě raného věku jsou city hlavním prostředkem komunikace s okolím. Od lidí se mu dostává užitečných informací emočního charakteru, které mu napomáhají se lépe orientovat ve svém okolí. Pozitivní emoce jej uklidňují, protože mu naznačují, že je vše v pořádku. Negativní emoce aktivizují obranné reakce, protože jsou posláním, že se děje něco, co by pro ně mohlo být ohrožující. Emoční výraz blízkého člověka slouží dítěti jako informace o aktuální situaci a má vliv i na jeho aktuální ladění. Rozvoj této dovednosti je závislý na získání nezbytných zkušeností a vzhledem k tomu bývá u zanedbávaných dětí opožděný nebo jinak deformovaný. Z toho vyplývá, že dítě může na náhradní matku reagovat způsobem, který není běžný, což ale nevyjadřuje, jaký k ní má vztah. Jde pouze o vyjádření získané zkušenosti (Vágnerová, 2012). Děti bez

individuálního, vřelého a blízkého vztahu s dospělou osobou mají v budoucnu nejen vyšší výskyt obtíží v sociálních kontaktech, vyšší výskyt duševních onemocnění, nižší intelektový výkon, ale také možné změny v somatickém růstu (MPSV, 2011).

„Jako zásadní v socioemočním vývoji se ukazuje dostatečné zažití vztahů. K tomuto dítě potřebuje přinejmenším čtyři základní aspekty (Landry in Ptáček, 2011, s. 24-25):

- *vnímat, že dospělý reaguje bezprostředně a adekvátně na chování dítěte,*
- *emocionální podporu obsahující vřelost, smích, absenci zvýšeného hlasu a fyzické konfrontace,*
- *podporu dětských zájmů a udržení dětí ve středu pozornosti,*
- *jazykovou složku, která podporuje rozvojové potřeby nemluvněte, jež mohou zahrnovat imitace, reagování na řeč dítěte a postupně přenášení všeho do smysluplné konverzace“.*

O nutnosti trvalého vztahu k dané osobě hovoří i Matějček v souvislosti s **citovou, emoční potřebou** dítěte. Jedná se zejména o potřebu trvalého, kladného vztahu k mateřské osobě (není podmínkou, aby to byla biologická matka), dále o potřebu pozitivního opětovaného vztahu k ostatním členům rodiny, později vrstevníkům (Koluchová, Matějček, 2002).

Dalšími psychickými potřebami dítěte jsou:

- Potřeba **sociální**, která úzce souvisí s citovou. Dítě si v interakci s prostředím postupně uvědomuje své „já“, vytváří si své sebevědomí, sebepojetí, svoji identitu, což se završuje ve věku dospívání.
- Potřeba **zprostředkování podnětů v přiměřené míře a variabilitě** – dítě potřebuje být podněcováno, stimulováno. Potřebuje kolem sebe různé hračky, příjemné prostředí, lidi, kteří se s ním mazlí, usmívají se na ně. Všechny tyto stimuly pozitivně ovlivňují jeho celkový vývoj – jejich nedostatek nebo jednostrannost vývoj naopak narušují a zpomalují.
- Potřeba **smysluplného světa** – dítě potřebuje mít kolem sebe určitou neměnnost věcného a sociálního prostředí, které dítě pomocí matky poznává a orientuje se v něm.
- Potřeba **sdílet s někým společnou otevřenou budoucnost** – tuto společnou budoucnost má dítě právě v rodině, nemůže ji nalézt v ústavní výchově, kde

negativně prožívá nejistotu, zda a kdy se vrátí do své původní rodiny (Koluchová, Matějček, 2002).

Matějček (2011, s. 277) definuje psychickou deprivaci jako „*neuspokojení základních psychických potřeb v závažné míře a po dosti dlouhou dobu*“. Psychické potřeby trvají po celý život, mění se jejich intenzita a způsob uspokojování (Koluchová, Matějček, 2002).

2.2 Kontakt dítěte s pěstounskou rodinou

Při prvním setkání s dítětem vstupuje do popředí zvědavost, napětí, očekávání a obavy. Situace se liší v závislosti na tom, zda se jedná o miminko či už o větší dítě. U starších dětí se do seznamování zapojuje i osobnost dítěte a jeho získané zkušenosti se světem dospělých. Některé děti ochotně následují kohokoli, jiné jsou opatrné, až nedůvěřivé. Adaptace na nové prostředí je pro dítě skutečně obtížná (Zezulová, 2012). Měnicí se prostředí je vždy krokem do nejistoty a do neznáma. Informace o tom, jaké dítě dodržuje rituály, co má rádo apod. mohou adaptaci dítěte značně ulehčit. Některé děti, které žijí v ústavní péči, jsou již začleněny do různých projektů, které se na kontinuitu jejich života v jejich často se měnícím prostředí zaměřují (Bubleová, 2014). Adaptace dítěte má dané fáze, z nichž některé jsou zákonité, jsou různě dlouhé a liší se i svojí intenzitou (Zezulová, 2012).

1. **fáze – poznávání:** V prvním stádiu je dítě na základě svého věku a vývoje více či méně nejisté. Miminka přicházejí o jistotu předchozího prostředí i rituálů, starší děti mají silnou touhu zalíbit se, ta ale ještě není vztahem k určitým lidem v pravém slova smyslu. V této fázi by odešly s kýmkoli, kdo bude uspokojovat jejich potřeby. Je velmi prospěšné zachovávat v tomto období „šestinedělí“, aby si dítě mohlo zvyknout na konkrétní tváře, pachy, prostředí, rituály, aby nebylo vystaveno zmatku tím, že bude předáváno z náruče do náruče, jezdit po návštěvách nebo se návštěvy budou střídát v novém domově.
2. **fáze – uvolnění:** Po určité době dítě dospěje k tomu, že toto je jeho nový domov, a začne si ověřovat jeho stabilitu. Zjišťuje, kde je jeho teritorium, jeho místo v rodině, jak pevné jsou hranice, které mu pěstouni vytváří apod. V tomto období se může stát, že dítě, které bylo vícekrát opouštěno, „poběží naproti“ novému opuštění, aby to už mělo za sebou, bude „kopat kolem sebe“ a testovat, co všechno rodina vydrží. Tato fáze je velmi obtížná, protože některé děti jsou tak zvyklé na

nesprávné zacházení, že ničemu jinému nerozumějí. Jiné děti se mohou naopak chovat velmi závisle: ze strachu před dalším opuštěním se na novou maminku připoutají a nenechají ji ani oddechnout, nerespektují její soukromí, intimní zónu. I toto chování může být vysilující.

3. **fáze – přijetí:** Ve třetím stadiu jsou pozice vyjasněny, dítě ví, co může a má čekat, a je-li přijato takové, jaké je, oplácí stejným dílem, tedy přijímá svoji rodinu takovou, jaká je. Vznikají specifické vazby, citové vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, které už nejsou určeny komukoli, ale jsou jedinečné právě svou adresností k daným osobám (Zezulová, 2012).

3. Ústavní péče

Při nařízení ústavní výchovy soud vždy zváží, zda není vhodné dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby (§971 zákona č. 89/2012 Sb.). Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na období tří let. Před uplynutím tří let od jejího nařízení ji lze prodloužit, pokud důvody pro nařízení ústavní výchovy pořád trvají. Trvání ústavní výchovy se může prodloužit opakovaně, vždy však nejdéle na období tří let (§972 zákona č. 89/2012 Sb.).

Je mnoho argumentů, které zpochybňují všeobecně odmítanou ústavní výchovu. Za nejdůležitější považujeme, že:

- nedělá rozdíly ani pokud se jedná o věk, odkdy je dítě v dětském domově, ani jestliže jde o délku jeho pobytu,
- nepřipouští, že například ve starším školním věku a adolescenci může být pro některé děti s poruchami chování, u kterých se ukázala ambulantní odborná pomoc jako nedostatečná, časově omezený pobyt v režimovém zařízení prospěšný,
- málo mluví o některých rizicích a problémech, které jsou běžnou součástí náhradní rodinné výchovy (rozpad rodiny, nezvládnutí nároků spojených s výchovou a péčí, střídání pobytu v různých tzv. krátkodobých pěstounstvích, nepřijetí nového dítěte a jeho pobytu v rodině zejména dospívajícím dítětem apod.),
- nereflektuje fakt, že je tu skupina dětí, o které není ani v placených formách péče (profesionální náhradní rodina) zájem (např. děti se závažnou trestnou činností, těžšími psychiatrickými diagnózami, děti staršího školního věku),
- nereflektuje fakt, že děti, které mají negativní zkušenost s náhradní rodinou (někdy i opakovanou) se přechodně cítí mnohem bezpečněji v emocionálně povrchnějším prostředí instituce (Škoviera, 2007).

Matějček (1999, s. 39) píše, že „*tam, kde rodina z některých důvodů v péči o dítě naprosto selhává a není možné či vhodné zvolit osvojení či pěstounskou péči, je potřeba zajistit dítěti jiné výchovné prostředí. Zde můžeme volit-zpravidla dočasně některé kolektivní výchovné zařízení. Zařízení spadají pod správu MŠMT, Ministerstva zdravotnictví a MPSV*“.

- Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy jsou spravovány diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav (§2 zákona č. 109/2002 Sb.).

- Pod Ministerstvo práce a sociálních věcí spadají domovy pro osoby se zdravotním postižením (§48 zákona č. 108/2006 Sb.) a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§42 zákona č. 359/1999 Sb.).
- Instituce patřící do resortu Ministerstva zdravotnictví jsou dětský domov pro děti do tří let věku, dětské centrum (§43 zákona č. 372/2011 Sb.).

3.1 Diagnostický ústav

V České republice se nachází 14 diagnostických ústavů. Jsou určeny pro děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou (Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi, 2014). Dítě je zde umístěno nejdéle po dobu osmi týdnů. Diagnostický ústav podle výsledků diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností, které jsou realizovány v rámci komplexního vyšetření, zpracovává komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb. Diagnostický ústav písemně zasílá orgánům sociálně-právní ochrany dětí na základě komplexní zprávy nebo na základě zjištění zařízení údaje o dětech vhodných k osvojení nebo převzetí do pěstounské péče (§5 zákona č. 109/2002 Sb.).

3.2 Dětský domov

Cílem zařízení je zabezpečit péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování. Dětský domov je určen pro děti ve věku zpravidla od 3 do 18 let. Do dětského domova se umisťují i nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Dětský domov se snaží uspokojit individuální potřeby všech dětí. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Děti se vzdělávají ve školách, které jsou mimo dětský domov (Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi, 2014).

Vojtová (2010) uvádí, že účelem dětského domova je zejména podpora a provázení těchto dětí ve školách hlavního vzdělávacího proudu a jejich plnohodnotné začlenění mezi vrstevníky. Podpora inkluzivního vzdělávání a běžné prostředí pro vzdělávání žáků v riziku, s poruchami v chování je nejlepším transformačním opatřením systému školských zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu.

K tomu, aby se dítě rozvíjelo jako osobnost, je třeba, aby sám vychovatel byl rozvinutou osobností: *„To, že učitel sám je rozvinutou osobností, to, že své osobnostní kvality svými postoji, svým jednáním a vůbec tím, kým je, ztělesňuje, je dítěti*

nejúčinnějším podnětem, aby se jako osobnost rozvíjelo“. Toto „rozvinutí“ se odrazí v rovině lásky, kdy vychovatel není jenom tím, kdo plní svoji práci, ale také někdo, komu na dítěti záleží, někdo, kdo s ním sdílí důležité události a někdo, kdo dítěti dokáže otevřeně dát najevo, že mu na něm záleží. Zároveň je vychovatel také někým, kdo tvoří dílo, a to dílo nezávislé osobnosti, ve kterou se dítě rozvíjí (Helus, 2009, s. 265).

3.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je určen pro děti s nařízenou ústavní výchovou, s uloženou ochrannou výchovou. Bývají sem umístovány i nezletilé matky s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a jejich děti, které se nemohou vzdělávat ve škole, jež není součástí dětského domova se školou. Zařízení zajišťuje komplexní péči o děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky (§13 zákona č.109/2002 Sb.). Dle §13 odst. 5,6 zákona č. 109/2002 Sb.: *„Pokud v průběhu povinné školní docházky pominuly důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, je dítě na základě žádosti ředitele dětského domova se školou zařazeno do školy, která není součástí dětského domova se školou. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu“.*

3.4 Výchovný ústav

Je určen pro děti starší 15 let, které mají závažné poruchy chování a jimž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní především úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Jsou zde umístovány i nezletilé matky a jejich děti a ti, kteří vyžadují výchovně léčebnou péči, popřípadě se ve výchovném ústavu pro tyto děti zřizují oddělené výchovné skupiny (§14 zákona č. 109/2002 Sb.).

Mohou sem být umístěny i děti starší 12 let, mají-li uloženou ochrannou výchovu, a v jejich chování se projevují tak závažné poruchy, pro které nemohou být umístěny v dětském domově se školou. Výjimečně můžeme do výchovného ústavu umístit dítě s nařízenou ústavní výchovou, které je starší 12 let, jedná-li se u něho o zvláště závažné poruchy chování (§14 zákona č. 109/2002 Sb.).

3.5 Domov pro osoby se zdravotním postižením

Nabízí pobytové služby osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, jejichž situace se neobejde bez pravidelné pomoci jiné fyzické osoby. V domovech pro osoby se zdravotním postižením může být nařízena ústavní výchova, výchovné opatření nebo předběžné opatření (§48 zákona č. 108/2006 Sb.).

§ 48 Odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb. vymezuje základní činnosti zařízení:

- „*poskytnutí ubytování,*
- *poskytnutí stravy,*
- *pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,*
- *pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,*
- *výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,*
- *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- *sociálně terapeutické činnosti,*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“.*

3.6 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Institut byl zakotven zákonem o sociálně-právní ochraně. Úmyslem nové úpravy bylo vybudovat zařízení, kde bude poskytnuta péče bezprostředně ohroženým dětem. Měla by tak být rychle vyřešena jejich situace a měla by zůstat otevřena možnost další práce s dítětem a rodinou. Zřizovateli jsou kraje, obce a nestátní subjekty pověřené sociálně právní ochranou dětí (Koncepte péče o ohrožené děti a děti žijící mimo vlastní rodinu do roku 2008).

Poskytuje ochranu a pomoc dítěti:

- které se ocitlo bez jakékoliv péče,
- které má vážně ohrožený život nebo příznivý vývoj,
- nedostává-li se mu péče odpovídající jeho věku,
- pokud je tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané,
- které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy dochází k závažnému ohrožení jeho základních práv.

Ochrana a pomoc se zaměřuje na uspokojování základních životních potřeb, včetně ubytování, na poskytnutí zdravotních služeb a psychologické či jiné obdobné nezbytné péče (§42 zákona č. 359/1999 Sb.).

Dítě je do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc umístěno dle rozhodnutí soudu, podání žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo žádosti zákonného zástupce dítěte nebo požádá-li o to dítě samotné. Celkový nepřetržitý pobyt dítěte v zařízení nesmí být delší než 12 měsíců. Jeden zaměstnanec zařízení může zároveň poskytovat osobní péči nejvýše čtyřem dětem (§42 zákona č. 359/1999 Sb.).

Dle §42a odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc:

- a) *„zabezpečuje plné přímé zaopatření dítěte v zařízení spočívající v poskytování ubytování, stravování, ošacení,*
- b) *poskytuje výchovnou péči,*
- c) *zajišťuje poskytnutí zdravotních služeb,*
- d) *poskytuje poradenství dítěti, jeho rodičům nebo osobám odpovědným za výchovu dítěte,*
- e) *zajišťuje pomoc při přípravě dětí na školní vyučování a doprovod dětí do školy,*
- f) *vytváří podmínky pro zájmovou činnost dětí,*
- g) *je povinno poskytovat dítěti odbornou péči prostřednictvím sociálního pracovníka a psychologa,*
- h) *je povinno spolupracovat s rodinou dítěte a poskytnout této rodině pomoc při vyřizování a zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, zajistit jim terapii, nácvik rodičovských a dalších dovedností, které rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte nezbytně potřebuje pro péči a výchovu dítěte, a to v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte zpracovaným orgánem sociálně-právní ochrany,*
- i) *je povinno vydat vnitřní řád zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, který vychází z vymezení činnosti zařízení tímto zákonem“.*

3.7 Dětský domov pro děti do 3 let věku

Na základě schválení zákona č. 372/2011 Sb., kojenecké ústavy od 1. 4. 2011 změnilý svůj název na dětské domovy pro děti do 3 let věku (§124 zákona č. 372/2011 Sb.).

Zařízení poskytuje zdravotní služby a zaopatření dětem zpravidla do 3 let věku, které nemohou vyrůstat v rodině, především dětem týraným, zanedbávaným, zneužívaným a ohroženým ve vývoji nepříznivým sociálním prostředím nebo dětem se

zdravotním postižením. Zaopatření zahrnuje stravování, ubytování, ošacení a výchovná činnost. Dětské domovy pro děti do 3 let věku mohou poskytovat ubytování i ženám v době těhotenství, je-li vzhledem k nepříznivé životní situaci ohroženo jejich zdraví (§ 43 zákona č. 372/2011 Sb.).

3.8 Komparace náhradní rodinné péče a ústavní péče

Náhradní rodinná péče zahrnuje péči o dítě, které je vychováváno jinými osobami než rodiči v prostředí, které můžeme přirovnat životu v přirozené rodině. Náhradní rodinná péče má pokaždé přednost před ústavní výchovou. Ústavní péče je výchovné opatření, které soud stanoví, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo pokud z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zajistit. Zařízení ústavní péče spadají do působnosti Ministerstva zdravotnictví, MŠMT a MPSV. Fungování systému náhradní rodinné péče zaštiťuje MPSV (Formy náhradní výchovy, 2013).

Nejen děti, které přicházejí do náhradních rodin, ale také ty, jež jsou v ústavní péči, mají své specifické projevy chování. Najdeme mezi nimi ale jeden klíčový rozdíl, děti v pěstounské péči dostanou šanci na změnu, kdežto u druhé skupiny dětí problémové chování přetrvává a často se v prostředí dětských domovů a výchovných ústavů prohlubuje (Kubíčková, 2011).

Ústavní výchova v raném věku má zásadní vliv na celkový vývoj dítěte. Na základě výsledků řady výzkumů bylo zjištěno, že děti v ústavní výchově například dosahují nižších výsledků v oblasti kognitivního vývoje a mají opožděný rozvoj řeči. Po přesunu do náhradní rodinné péče se děti zlepšují v rozumových charakteristikách. V oblasti intelektu byl zachycen nejvyšší pozitivní posun v celkovém intelektovém výkonu, a především oblasti verbální inteligence u dětí z pěstounských rodin. Děti z dětských domovů byly z intelektového hlediska skupinou nejslabší. Socioemoční vývoj, který předurčuje úspěšnost v sociálních vztazích se u dětí v pěstounské péči podobal dětem, které žijí v biologických rodinách. Jednalo se o schopnost rozpoznat a regulovat emoce, dále porozumět sociálním situacím. Děti v dětských domovech dosahují v této oblasti též určitého vývoje, ale nedostačujícího. V této oblasti zejména je viditelný nedostatek silných osobních a vzájemně uspokojivých vztahů s dospělou osobou (Ptáček).

Náhradní péče o děti, které nemohou žít ve svých rodinách, je z větší části financována z veřejných rozpočtů (především státního rozpočtu). V České republice je v náhradní péči umístěno více než 21 000 dětí. V posledních letech dochází k odklonu od ústavní péče, většina z těchto dětí tak vyrůstá v náhradní rodinné péči (cca 60%). Ročně je v České republice na péči o ohrožené děti vypláceno z veřejných rozpočtů přes 8 mld. Kč. Nejvíce peněz spadá do oblasti ústavní výchovy (4,3 mld. Kč, tj. 52%). Skoro o polovinu méně je poskytováno na náhradní rodinnou péči (2,4 mld. Kč, tj. 29%). Další prostředky jsou určeny k podpoře preventivních služeb pro práci s rodinami a na financování činnosti orgánů sociálně-právní ochrany. Průměrné výdaje na jedno dítě v pěstounské péči se rovnají 16 046 Kč měsíčně. V tomto obnosu jsou zahrnuty všechny dávky pěstounské péče, státní příspěvek na výkon pěstounské péče, který slouží k financování organizací poskytujících odbornou podporu pěstounským rodinám. V případě dítěte, které vyrůstá v ústavní péči jsou náklady na péči značně vyšší. Průměrné výdaje na jedno dítě umístěné v ústavu přesahují 40 000 Kč měsíčně. Pobyt jednoho dítěte vyrůstajícího v dětském domově představuje částku 32 000 Kč měsíčně (Macela, 2014).

4. Náležitosti k výkonu PPD

4.1 Evidence osob a podání žádosti

Dle §27a zákona č. 359/1999 Sb. vede krajský úřad evidenci osob, které smí vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, s cílem zajistit pěstounskou péči pro dítě na přechodnou dobu. Aby byla osoba registrovaná v evidenci, musí nejdříve podat žádost u obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen po doplnění žádosti o údaje a doklady okamžitě žádost přenechat krajskému úřadu.

Datum podání žádosti má vliv na zahájení správního řízení a většinou bývá významným dnem pro žadatele. Tímto dnem pro některé lidi končí trápení v bezvýchodné situaci a začíná se jim tak rýsovat východisko. Žadatelé si najednou představují zlepšení situace, její vyřešení, začínají se na přijaté dítě těšit. Tento okamžik často přináší i pozitiva vztahující se k neplodnosti žadatelů, zvláště jednalo-li se o tzv. psychologickou neplodnost (neplodnost bez zjištění fyziologických příčin). Dnem podání žádosti se zahajuje správní řízení. Žadatelé mají povinnost spolupracovat s příslušnými orgány (Nožířová, 2012).

V evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, jsou registrovány osoby, které na základě odborného posouzení mají předpoklady pro výkon této formy NRP, a to především z hlediska krátkodobosti péče a péče o dítě nedlouho po jeho narození (§27a zákona č. 359/1999 Sb.).

Evidence obsahuje:

- a) žadatelovy osobní údaje,
- b) doklady,
- c) písemný souhlas s tím, že krajský úřad má právo kdykoliv
  1. zjišťovat jiné údaje nezbytné pro zařazení do evidence osob, které mají kompetenci k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu,
  2. zjišťovat, zda se nezměnily skutečnosti uvedené v žádosti,
- d) stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o registraci žadatele do evidence,
- e) stejnopis správního rozhodnutí s vyznačením právní moci nebo stejnopis dohody o výkonu pěstounské péče,
- f) záznam o charakteristice a počtu dětí, kterým je žadatel schopen poskytovat pěstounskou péči na přechodnou dobu (§27a zákona č. 359/1999 Sb.).

V §21 zákona č. 359/1999 Sb. je uvedeno, že žadatelovy osobní údaje zahrnují jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození a trvalý pobyt. Dále by v evidenci osob neměl chybět kontakt na OSPOD příslušný podle místa trvalého pobytu pěstounů včetně pohotovostního telefonního čísla pro případ nutnosti umístit dítě mimo pracovní dobu OSPOD, kontakt na úřad nebo organizaci, která uzavřela s osobami v seznamu dohodu o výkonu pěstounské péče, datum registrování do evidence, případně údaje o přerušení zprostředkování zařazení nebo vyřazení. Zároveň se doporučuje uvádět počet a věk dětí, které již v rodině vyrůstají (Evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, 2013).

K dokladům řadíme:

- a) doklad o státním občanství, případně o povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území České republiky po dobu nejméně 365 dnů;
- b) opis z evidence Rejstříku trestů požadovaný obecním úřadem obce s rozšířenou působností; žádost o předložení opisu z evidence Rejstříku trestů a opis z evidence Rejstříku trestů se odevzdávají v elektronické podobě, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup (§21 zákona č. 359/1999 Sb.);

Laici často bývají přesvědčeni, že k žádosti o osvojení je dostačující přiložit výpis z Rejstříku trestů. Tato domněnka je chybná. Výpis z Rejstříku trestů se dokládá např. u některých profesí. Jsou v něm uvedena všechna nezahmlazená odsouzení. Klienti, kteří mají čistý výpis z Rejstříku trestů, protože již byly zahmlazeny některé záznamy, se často doložení opisu chtějí vyhnout, a odvolávají se na svá různá práva. Protože svěřeni dítěte do péče jakékoliv osoby je věc nanejvýš závažná a odpovědná, výpis z Rejstříku trestů není dostačující. Oproti tomu opis z Rejstříku trestů, je tzv. veřejnou listinou, ve které nelze provádět výmazy ani změny. Zahrnuje všechny údaje o každém odsouzení (a to i podmíněném) dané osoby a všechny údaje o průběhu výkonu trestů a ochranných opatření i o zahmlazení odsouzení. Opis je tedy úplný souhrn soudně řešených „prohřešků“ proti právu. Žadatelé se záznamem v opise z Rejstříku trestů, jsou podrobni důkladnějšímu psychologickému posouzení (Nožířová, 2012).

- c) doklad analogický opisu z evidence Rejstříku trestů vystavený ve státech, ve kterých žadatel pobýval nepřetržitě, déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti;

- d) zprávu o zdravotním stavu předloženou žadatelem (§21 zákona č. 359/1999 Sb.);

Zdravotní stav žadatelů je v průběhu řízení nadále ještě zkoumán posudkovým lékařem příslušného krajského úřadu. Mnohdy je nesnadné posoudit, nakolik jsou žadatelé zdravotně způsobilí vychovávat dítě. V procesu zprostředkování NRP by nemělo docházet k diskriminaci z důvodu zdravotního stavu, na druhou stranu dítě vyžaduje rodiče, kteří zvládnou výchovu i po zdravotní stránce. Zdravotní stav žadatelů je často diskutovaným tématem, eticky velmi těžce uchopitelným (Nožířová, 2012).

- e) údaje o ekonomických a sociálních poměrech (§21 zákona č. 359/1999 Sb.);

Tímto se rozumí sociální šetření místně příslušnou pracovnící OSPOD v místě trvalého pobytu žadatelů. Jedná se o výběr těch žadatelů, kteří výchovu dítěte a s tím spojené náklady finančně zvládnou (Nožířová, 2012).

- f) písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny (§21 zákona č. 359/1999 Sb.).

§27a zákona č. 359/1999 Sb.: „*Odborné posouzení žadatele se provede na základě podané žádosti. Krajský úřad rozhodne o zařazení žadatele do evidence a o jeho vyřazení z této evidence nebo o tom, že žadatel do této evidence zařazen nebyl. Opis rozhodnutí uvedeného v předchozí větě zašle krajský úřad obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.*“

Krajský úřad odevzdá opis seznamu osob zařazených do evidence osob, které mohou na přechodnou dobu vykonávat pěstounskou péči, obecním úřadům obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu. Krajský úřad má povinnost seznam osob neprodleně doplňovat podle změn, ke kterým v evidenci došlo, a o doplnění informovat také obecní úřady obcí s rozšířenou působností (§27a zákona č.359/1999 Sb.).

4.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Všechny obecní úřady, krajské úřady a také fyzické a právnické osoby mají kompetenci k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, jinými slovy disponují pověřením k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče. Pověření je přímo svázáno s oprávněním a povinností zajistit pro pěstouny „výchovnou a poradenskou péči“ a kontrolovat naplňování uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013).

V §47c zákona č. 359/1999 je uvedeno, že „*dohoda o výkonu pěstounské péče trvá po dobu, po kterou*

- a) trvá pěstounská péče,*
- b) trvá péče fyzické osoby, které bylo před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče dítě rozhodnutím soudu dočasně svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem,*
- c) je osoba rozhodnutím krajského úřadu vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu,*
- d) je fyzická osoba poručníkem, jestliže o dítě osobně pečuje, nebo*
- e) probíhá soudní řízení o ustanovení fyzické osoby poručníkem dítěte, k němuž nemá vyživovací povinnost“.*

Na základě dohody vzniká pro každé dítě (rodinu) ve spolupráci doprovázející organizace a pěstounské rodiny výjimečný způsob získání podpory a nezbytných služeb. Dohoda je právním základem této spolupráce. Na dohodu navazují jiné dokumenty, které smluvní strany dohromady navrhnu (plán dalšího vzdělávání pěstounů, plán průběhu pěstounské péče atd.) /Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013/.

Obsah dohody o výkonu pěstounské péče a souvisejících dokumentů musí odpovídat individuálnímu plánu ochrany dítěte. Individuální plán ochrany dítěte vypracovává OSPOD. To platí tehdy, je-li plán vypracován. Povinnost zpracovat individuální plán ochrany dítěte vznikla až u dětí registrovaných v evidenci OSPOD po 1. lednu 2013, nicméně u dětí svěřených do pěstounské péče je doporučeno jeho vytvoření bez ohledu na datum registrace do evidence. Individuální plán ochrany dítěte není dodatkem ani součástí dohody o výkonu pěstounské péče. Platí pravidlo, že dohoda a průběh doprovázení z individuálního plánu vycházejí a respektují ho. Individuální plán ochrany dítěte je pravidelně vyhodnocován a průběžně se mění. OSPOD (resp. klíčový sociální pracovník dítěte) pomocí plánu koordinuje sociální práci s dítětem, z čehož vyplývá i jeho důležitost pro další aktéry péče o dítě (pěstouny a doprovázející subjekt) /Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013/.

Osoba pečující nebo osoba registrovaná v evidenci uzavírá jednu dohodu o výkonu pěstounské péče bez zřetele na počet svěřených dětí (§47b zákona č. 359/1999 Sb.).

Pokud jsou oba manželé osobou pečující nebo osobou registrovanou v evidenci, dohromady uzavírají jednu dohodu o výkonu pěstounské péče bez zřetele na počet svěřených dětí a bez zřetele na skutečnost, zda některé z dětí nebo všechny děti jsou

svěřeny do jejich vzájemné péče. „*To neplatí v případě dětí svěřených do výlučné péče jen jednoho z manželů, pokud manželé spolu nejméně po dobu tří měsíců prokazatelně nežijí a obecní úřad obce s rozšířenou působností na žádost jednoho z manželů rozhodne, že se ke skutečnosti, že oba manželé jsou osobou pečující nebo osobou v evidenci, nepřihlíží*“ (§47b zákona č. 359/1999 Sb.).

Dohodou o výkonu pěstounské péče se nelze zříci nároků, které jsou stanoveny v zákoně. Pěstoun se např. nemůže zavázat ke zkrácení nároku na odlehčovací péči (přestože v budoucnu nemusí tohoto nároku využít), také nelze snižovat daný rozsah vzdělávání atd. Ale obě strany dohody mohou smluvit ujednání nad rámec práv a povinností vycházejících ze zákona. Uvedením v dohodě jsou však tato ujednání závazná a smluvní strany je musí plnit (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013).

Prostřednictvím písemného dodatku se řeší změny dohody. Vždy je nutné posoudit, zda změna skutečnosti (např. svěření dalšího dítěte do pěstounské péče) má vliv na smluvní ujednání. Pokud ne, dohoda se nemusí měnit (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013).

Dle §47c zákona č. 359/1999 Sb. „*obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad nebo pověřená osoba mohou vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče*

- a) pro závažné nebo opakované porušování povinností, ke kterým se osoba pečující nebo osoba v evidenci zavázala v dohodě o výkonu pěstounské péče,*
- b) pro opakované maření sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče nad výkonem pěstounské péče,*
- c) pro odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez vážného důvodu na straně osoby v evidenci“.*

Osoba pečující nebo osoba registrovaná v evidenci mohou vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče bez sdělení důvodu (§47c zákona č. 359/1999 Sb.). Všem smluvním stranám se ukládá povinnost informovat o této změně obecní úřad s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště pěstouna. Podobně jako je určen mechanismus při uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče, nesmí v dohodě chybět popis postupu při rozvazování dohody. Zákon stanovuje 30 dní pro vyhledání jiného doprovázejícího subjektu a ochraňuje pěstounskou rodinu po podání výpovědi do doby uzavření nové dohody. Původní dohoda se ruší až sepsáním nové smlouvy (Pazlarová, 2016).

4.3 Psychologické vyšetření

Výsledek psychologického vyšetření je jeden z hlavních materiálů pro vydání rozhodnutí o zařazení či nezařazení žadatelů do evidence osob, které smí vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Psychologické posouzení musí zprostředkovat krajský úřad (případně Magistrát hlavního města Prahy). Na většině krajských úřadů je psycholog zaměstnancem konkrétního oddělení. Výhodou je snadný přístup psychologa do celé spisové dokumentace a v případě kvalitního vedení i záštita velké organizace – úřadu. Jiná možnost spočívá v psychologickém posuzování externím psychologem na základě „zakázky“ od krajského úřadu, případně Magistrátu hlavního města Prahy. Tento model má velké plus v tom, že psychologické vyšetření realizuje zpravidla nezávislý psycholog, zběhlý v oblasti SPOD, případně NRP. Takovýto psycholog ale většinou není úředník. Externí psychologické posuzování s sebou přináší obtížné předávání informací. Spisová dokumentace je vedena na krajském úřadě a její zapůjčení dalším osobám přesně stanovuje právní předpis (Nožířová, 2012).

V rámci příprav náhradních rodičů jsou žadatelé kontaktováni psychologem pro náhradní rodinnou péči Krajského úřadu Královéhradeckého kraje. S psychologem si žadatelé domluví termíny konzultací. Psychologické vyšetření probíhá formou písemných psychologických testů a individuálních konzultací. Dle potřeby může dojít i k více setkání. Následně psycholog pro náhradní rodinnou péči vypracuje zprávu z psychologického vyšetření. Harmonogram jednotlivých konzultací vychází z časových možností žadatelů, zároveň je brán zřetel na časové možnosti a uvážení psychologů náhradní rodinné péče. „*Psychologické vyšetření žadatelů je zaměřeno na vyjádření dětí žadatelů k přijetí dítěte do náhradní rodinné péče (v případě, že žadatelé mají nezletilé děti, žijící s nimi ve společné domácnosti), posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatelů přijmout dítě do rodiny, posouzení schopnosti žadatelů pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí, dále se posuzuje charakteristika osobnosti, psychický stav, předpoklad vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, sociální prostředí, bydlení a domácnost, etnické, náboženské a kulturní prostředí žadatelů*“ (Psychologické vyšetření, 2015).

4.4 Přípravný kurz

Dle §11 zákona č. 359/1999 Sb. „*krajský úřad zajišťuje přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu; časový rozsah přípravy k zařazení žadatele do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče činí nejméně 48 hodin a u žadatelů o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu nejméně 72 hodin; časový rozsah přípravy žadatelů, kteří přípravu již jednou dokončili, může krajský úřad snížit*“.

Protože jsou kladeny vyšší nároky na budoucí pěstouny na přechodnou dobu, je zřejmé, že rozsah jejich přípravy bude ve srovnání s běžnými pěstouny obsáhlejší. Příprava pěstounů na přechodnou dobu je rozšířena především o témata vztahující se ke spolupráci s rodinou dítěte, která je nedílnou součástí této péče. Zároveň jsou pěstouni na přechodnou dobu připravováni na zvládnutí procesu odevzdání dítěte do trvalé péče a jsou posilovány jejich kompetence v oblasti sledování, vyhodnocování a zaznamenávání vývoje dítěte (Pazlarová, 2016). Vzhledem k personální situaci na jednotlivých krajích je na většině území naší republiky příprava pěstounů realizována jinou organizací, a to například neziskovou nebo příspěvkovou organizací kraje. Krajský úřad nebo Magistrát hlavního města Prahy obvykle zadá zakázku a proběhne výběrové řízení, na jehož základě si vybere vhodnou organizaci. Krajský úřad si může klást speciální požadavky. Přípravu pro něj zpravidla zajišťuje pověřená osoba, která je na základě rozhodnutí krajského úřadu oprávněna vykonávat sociálně-právní ochranu dětí. Náklady spojené s přípravnými kurzy hradí krajský úřad, případně Magistrát hlavního města Prahy (Nožířová, 2012).

Základní principy přípravných kurzů:

- Kvalitní příprava na náhradní rodičovství zvětšuje šanci dobře obstát v nesnadné roli náhradního rodiče, **je prevencí možnosti selhávání** náhradní rodinné péče.
- Každý z žadatelů se nachází v jiné životní situaci, má odlišné povědomí o problematice náhradní rodinné péče, proto vyžaduje **individuální přístup při sestavení plánu přípravy**.
- **Společná příprava** zájemců o jakoukoliv formu náhradní rodinné péče otevírá prostor pro vzájemnou konfrontaci a tím i možnost hlubšího zamyšlení se nad

svoji motivací. Zároveň se k žadatelům dostávají detailnější informace o všech formách náhradní rodinné péče a mohou tak zodpovědněji zvážit svůj výběr.

- Příprava by neměla končit registrací žadatelů do evidence, měl by to být **kontinuální proces** (Vávrová, 2012).

Nejčastější a nejobvyklejší varianta kurzu vypadá tak, že kurz trvá po dobu dvou víkendů. Poslední den probíhají závěrečné pohovory s psychologem. Počet účastníků kurzu je většinou limitován. Velkou úlohu při práci s žadatelskou skupinou sehrává skupinová dynamika. Mezi přípravnými víkendy bývá kratší časový interval, např. 14 dní, který je důležitý pro vstřebání informací, zjištění dalších informací z jiných zdrojů, vypracování zadaných úkolů, ale současně umožňuje udržet si převážné množství již získaných informací. Průběh přípravy a její obsahové členění zajišťují odborníci z oborů, jako je např.: právo, psychologie, dětské lékařství, sociální práce atd. (Nožířová, 2012).

5. Pěstounská péče na přechodnou dobu

5.1 Motivace k pěstounství

Dle Bubleové (2014) nejběžnějšími důvody, které vedou osoby k rozhodnutí přijmout dítě do své péče jsou:

- **Touha mít dítě.** Vysněné miminko nepřichází na svět a rodiče si už moc přejí mít doma nemluvně. Po dlouhém váhání se rodiče přikloní k adopci. Poté ale zjistí, že na malé, zdravé, právně volné miminko většinového etnika se čeká několik let. A tak jako náhradní řešení zvolí pěstounskou péči. Nastává situace, kdy je nutné si uvědomit, že nejčastějším důvodem, proč je dítě nabízeno do pěstounské péče, je to, že dítě není právně volné a v jeho životě se pořád vyskytuje jeho původní rodina. Kdyby tomu tak nebylo, mohlo by být dítě osvojeno. V případě, že je to pro náhradní rodiče nepřijatelné, doporučuje se jim podat si žádost o pěstounskou péči s výhledem na osvojení.
- **Pořídít dítěti (ať už vlastnímu nebo svěřenému) sourozence.** Rodiče usilují o to, aby mělo sourozence téměř stejného věku a mohlo si prožít sourozenecký vztah (Vágnerová, 2012). Přijaté dítě nebude jen společníkem pro dítě, které již doma vyrůstá, ale bude vyžadovat zejména lásku, pozornost a péči. Pokud v rodině již některé děti žijí, je žádoucí přijmout do rodiny takové dítě, aby vzhledem k sourozenecké konstelaci bylo věkově nejmladší. Jestliže je dítě přijato do rodiny na základě této motivace, pak určitě není vhodné poskytovat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Přijetí dítěte do rodiny, která již nějaké děti vychovává, je nezbytné zvážit vzhledem k potřebám dětí, jež v rodině žijí. Častá výměna dětí v rodině, která se věnuje pěstounské péči na přechodnou dobu, může pozici biologických dětí nebo již dříve přijatých dětí znejišťovat, a dokonce může mít negativní vliv na celkovou atmosféru v rodině. Proto se pěstounská péče na přechodnou dobu doporučuje rodinám se staršími dětmi, které jsou schopny porozumět krátkodobosti poskytované péče (Bubleová, 2014).
- **Potřeba pomoci dítěti bez rodinného zázemí.** Potřeba pomoci bývá zpočátku obecná a poté se konkretizuje ve vztahu ke konkrétnímu dítěti, které je pěstounům nabídnuto. Cílem je především poskytnout šanci

takovému dítěti, které se jeví budoucím náhradním rodičům jako znevýhodněné a jeho osud je nespravedlivý (Vágnerová, 2012).

- **Zúročit své vychovatelské dovednosti.** Děti už jsou dospělé, dobře se zařadily do života, ale rodiče se nedokáží smířit s představou prázdného hnízda. Nabídnout domov dítěti by bylo zúročením jejich rodičovských schopností a dovedností. Důležité je vzít na vědomí, že děti, které se dostávají do pěstounské péče, jsou děti, které již nějakým způsobem ovlivnila jejich minulost. Možná budou muset budoucí náhradní rodiče ledacos napravit a uzdravovat. Nepochybně se budou setkávat s problémy, které při výchově svých dětí nikdy řešit nemuseli a jejich okolí jim v nové životní situaci nemusí vždy úplně rozumět. Bude to rodičovství odlišné od biologického – bude určitě napínavé, dobrodružné, náročné, ale také smysluplné a obdarovávající (Bubleová, 2014).
- **Inspirace životním příběhem někoho v okolí** (Bubleová, 2014).

Představy pěstounů bývají reálnější, jelikož už mají hodně rodičovských zkušeností se svými dětmi, a někdy i proto, že se nejedná o první přijaté dítě. Pěstouni zpravidla dítě přijímají takové, jaké je, nemívají na ně přílišné nároky a nepřiměřená očekávání. Mimo jiné i proto, že si nemají potřebu nic dokazovat a nestylizují se do role vlastních rodičů (Vágnerová, 2012).

5.2 Požadavky kladené na pěstouna

Osobu poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu lze považovat za profesionála, který se věnuje specifické činnosti v oblasti výchovy a péče o ohrožení děti (MPSV, 2011).

Pěstounská péče na přechodnou dobu by měla dětem poskytnout co nejstabilnější a nejklidnější prostředí. Proto **je nezbytné zvážit:**

Rodinnou situaci

- jak je pevné partnerství a zda se v současném vztahu neobjevují konflikty (Kritéria výběru pěstounů pro pěstounskou péči na přechodnou dobu, 2013)
- žadatelé by neměli být více než dvakrát rozvedení, neboť to je ukazatel neschopnosti navázat a udržet stabilní vztah a tím i rodinné klima (MPSV, 2011)

- uspokojování potřeb dětí v rodině nesmí být ohroženo přijímáním dětí na pěstounskou péči na přechodnou dobu (děti vyrůstající v rodině by neměly mít výchovné problémy, chronické potíže či výrazná traumata)
- děti v rodině mají být schopny porozumět významu pěstounské péče na přechodnou dobu, většinou to zvládnou okolo 8-10 let věku; především je tedy nutné posoudit, zda děti v pěstounské péči nebo osvojení, které již v rodině žijí, jsou schopny pochopit a přijmout smysl pěstounské péče na přechodnou dobu
- od příchodu posledního dítěte do rodiny, ať už se jednalo o osvojení, klasickou pěstounskou péči, narození vlastního dítěte, uběhl dostatečný čas (zpravidla nejméně 2-3 roky) a všechny děti v rodině navázaly bezpečný a stabilní vztah ke svým rodičům (pěstounům)
- rodina má kapacitu věnovat se dítěti, které přijme na přechodnou dobu; pokud jsou v rodině více než 3 děti, očekává se, že kapacita rodiny je vyčerpána (Kritéria výběru pěstounů pro pěstounskou péči na přechodnou dobu, 2013).

Životní zabezpečení a bydlení

- *„v oblasti životního zabezpečení musí žadatelé splňovat nároky z hlediska možnosti zajištění bezpečného a kvalitního života novorozence“* (MPSV, 2011, s.34)
- dispozice bytu umožňuje zajistit dostatečné soukromí pro přijímané dítě
- jeden z pěstounů by měl být připraven nejpozději při přijímání prvního dítěte vzdát se svého zaměstnání a naplno se věnovat dítěti
- socioekonomická úroveň rodiny je stabilní, ve výchozí situaci žadatele/žadatelů se nevyskytují vážné problémy (uvalená exekuce či výrazné zadlužení), které by mohly vlastní výkon pěstounské péče na přechodnou dobu znesnadnit či vážně ohrozit (Kritéria výběru pěstounů pro pěstounskou péči na přechodnou dobu, 2013).

Zdravotní stav

- *„podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí má žadatel povinnost podrobit se při odborném posouzení vyšetření zdravotního stavu, sdělit údaje o svém zdravotním stavu a sdělit jméno, příjmení a adresu ošetřujícího lékaře a název a adresu zdravotnického zařízení, v němž se léčí*

- *v rámci odborného posouzení se hodnotí, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě“ (Bubleová, 2014, s.27).*

Osobnostní charakteristiky

- pěstoun na přechodnou dobu by měl být osobnostně zralý a mít životní zkušenosti, péče o děti na přechodnou dobu může být vyčerpávající a náročná, proto je potřeba vzít v úvahu i věk, který by se měl pohybovat v rozmezí 28-65 let
- trestní bezúhonnost podobně jako u žadatelů o jiné formy náhradní rodinné péče
- u pěstounů na přechodnou dobu se předpokládá spolupráce s dalšími odborníky a také výrazný podíl na sociálně-právní ochraně dětí, a proto by pěstouni měli mít i dostatečné intelektové schopnosti
- trpělivost
- motivaci (v případě partnerů u obou)
- neočekávání vděku od dětí přijatých do pěstounské péče
- připravenost předat děti dál
- absenci nezpracovaných traumat a nedořešených ztrát z minulosti
- schopnost přiznat vlastní chybu, sebereflexe
- schopnost rozdávat lásku a dávat najevo přijetí (Kritéria výběru pěstounů pro pěstounskou péči na přechodnou dobu, 2013).

Podpůrnou síť

- přátele a příbuzné pěstouna
- dostupnost odborných a podpůrných služeb (Kritéria výběru pěstounů pro pěstounskou péči na přechodnou dobu, 2013).

Specifika role pěstouna na přechodnou dobu lze shrnout následovně. Pěstoun doprovází dítě po krátkou vymezenou dobu, která je určena vnějšími faktory. Poskytuje dítěti láskyplné bezpečné prostředí tady a teď. Pěstoun řeší potřeby dítěte a usnadňuje mu překonávání obtíží, hájí jeho zájmy. Registruje a zaznamenává si významné okamžiky v životě dítěte i jeho průběžný vývoj pro samotné dítě, ale i budoucí pečovatele a odborníky. Spolu s dalšími lidmi tvoří kolem dítěte tým, je nakloněn spolupráci s odborníky i supervizi. Pěstoun je připraven svěřit dítě do trvalé péče a navázat spolupráci

s jeho budoucími pečovateli (rodiči, osvojiteli, dlouhodobými pěstouny). Pěstoun nemůže ovlivnit další osud dítěte (Pazlarová, 2016).

5.3 Práva a povinnosti pěstounů

V §47a odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. je uvedeno, že jako pěstounská péče se posuzuje péče o dítě poskytovaná osobou pečující nebo skutečnost, že je fyzická osoba osobou v evidenci.

„Osoba pečující a osoba v evidenci má právo na:

- a) poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě, tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče*
  - po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké,*
  - při narození dítěte,*
  - při vyřizování nezbytných osobních záležitostí,*
  - při úmrtí osoby blízké,*
- b) na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let,*
- c) na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců,*
- d) na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče,*
- e) na pomoc při povinnosti udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a povinnosti udržovat styk rodičů s dítětem (pokud soud nerozhodl jinak)“ /§47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb./.*

Hlavní povinností pěstounů je poskytnout dítěti kvalitní péči. Mezi další povinnosti patří vzdělávání v rozsahu minimálně 24 hodin, a to každý měsíc v roce. Povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitosti s osobami dítěti blízkými, především s rodiči a dovolit styk rodičů s dítětem. Tato povinnost je naplňována v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte. Pěstoun se tak podílí na řešení situace v původní rodině dítěte. Musí umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupráce se zaměstnancem, který má za úkol sledovat vývoj dítěte. Pěstounská péče se neuskutečňuje za „zavřenými dveřmi“. Pěstoun musí počítat s tím, že

bude v kontaktu s orgánem sociálně-právní ochrany a organizací, s níž má uzavřenou dohodu (Povinnosti pěstounů, 2013).

5.4 Dítě svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu

Na otázku, jaké dítě a kdy ho lze do pěstounské rodiny umístit na přechodnou dobu, můžeme odpovědět tak, že **se jedná o takové dítě, které by za běžných podmínek bylo propuštěno z porodnice s biologickými rodiči**. Všechny děti, které dále nevyžadují zvláštní a intenzivní nemocniční péči, jsou vhodné pro pěstounskou péči na přechodnou dobu. Včetně i těch, které mají určité odchylky ve vývoji nebo zdravotní obtíže, ale jen takové, se kterými by bylo dítě propuštěno s biologickými rodiči po jejich řádném poučení (MPSV, 2011).

V praxi se u dětí, které přicházejí do pěstounské péče, objevují různé projevy:

- **Dítě má narušený pocit bezpečí a důvěry ke svému okolí.** To může být dáno najevo agresí, sebepoškozováním, neadekvátními reakcemi v neznámých situacích, vyhýbáním se novým situacím. Některé dítě se bojí jakékoliv interakce s cizími lidmi. Jiné dítě zase nedokáže rozlišit, kdo jsou jeho lidé, a pak hrozí nebezpečí, že dítě odejde pryč s kýmkoliv, kdo upoutá jeho pozornost.
- **Neschopnost dítěte zorientovat se v čase a prostoru.** Mnohdy i chvilkové opuštění dítěte náhradním rodičem může v dítěti vyvolat paniku. Některé děti se nedokáží vyznat v pojmech jako je potom, za chvíli, doma a jinde.
- **Poruchy příjmu potravy, vyměšování, spánku.** Známé jsou rituály před spaním, kdy dítě bije hlavičkou o postýlku, až se tím uspí.
- **Pokřivené reakce a deformované vzorce chování.** Osvojených reakcí a vzorců chování se dítě drží i za změněných životních podmínek, protože mu dávají určitý pocit bezpečí a jistoty. Strategie pro přežití v nefunkční rodině či v ústavním zařízení se liší od strategie života v běžné funkční rodině. Dítě je vnitřně nastaveno na přežití i v nelehkých podmínkách. Těžko se vzdává zafixovaných vzorců chování.
- **Neschopnost dítěte posoudit příčinu a důsledek svého chování.** Dítě neumí uvažovat dopředu, není schopno respektovat dohody, má nedostatek ctižádosti, nedokáže dosáhnout toho, co se cení v nové rodině, ale má schopnost zajistit si své potřeby nehledě na ostatní. U dítěte se také může objevit absence citové vazby

nebo silné skrývání citů jako obrana před tím mít někoho rád, přizpůsobit se novému prostředí.

- **Projevy uzavřenosti či odmítání, nebo naopak přílišná touha po náklonnosti.** Tyto projevy se mohou i střídat – což pěstouny obvykle hodně překvapí, protože to vůbec neodpovídá vnějším podnětům, ale vychází to z osobního, nesrozumitelného nastavení dítěte (Bubleová, 2014).

5.5 Služby pro rodiny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu

V současnosti značnou část služeb nabízeným pěstounům a samotným dětem zajišťují osoby pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a zároveň se rozvíjejí i služby poskytované státními institucemi. Spadá sem poradenství v otázkách výchovy přijatých dětí, psychologicko-terapeutická pomoc, asistovaný kontakt s biologickou rodinou dítěte, kluby náhradních rodin apod. V praxi se osvědčilo, že je optimální, pokud rodiny kontaktují odborníky již během úvah a příprav na náhradní rodičovství (Bubleová, 2014).

5.5.1 Účelová odlehčovací péče

Při rozhodování o nároku pěstouna na tuto odlehčovací péči je nutno vzít v úvahu, zda se opravdu jedná o situaci, která znemožňuje nebo výrazně komplikuje péči o svěřené dítě. Pěstoun může být v pracovní neschopnosti, to ale automaticky neznamená, že nemůže pečovat o dítě (charakter pracovní neschopnosti musí být posuzován z hlediska péče o dítě). Bude se jednat často o krátkodobou výpomoc v řádu hodin či dnů, u pěstounů se však může objevit potřeba dlouhodobější pomoci (např. v případě vážného onemocnění pěstouna). Osobní péči o dítě lze různě zajistit. Pěstouni se neobracejí jen na registrované poskytovatele sociálních služeb nebo pověřené osoby (které samozřejmě garantují odbornou kvalifikaci personálu), ale využívají např. i rodinných center, agentur péče o dítě a jiných fyzických osob formou jejich výdělečné či příležitostné činnosti. Péče by měla odpovídat potřebám dítěte. Odpovědnost za dítě po dobu péče má služba či osoba, která je povinna nad dítětem vykonávat dohled (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013).

5.5.2 Neúčelová odlehčovací péče

Odlehčovací péče působí jako určitá psychohygiena pěstouna při jeho nesnadné činnosti. Zákon stanovuje nárok na tuto odlehčovací péči v době trvání minimálně 14 kalendářních dnů, doprovázející subjekt může pěstounovi nabídnout pomoc ve větším rozsahu. Nemusí to být ucelený časový úsek, odlehčovací péči lze využívat v kratších intervalech. Za nejmenší rozsah poskytované pomoci je stanovena ½ dne. Péče má být poskytována ve formě odpovídající věku dítěte (dítě musí být alespoň dvouleté), tudíž pro menší děti mohou být vhodnější kratší intervaly. Doprovázející subjekt má právo jednat s pěstouny o formě péče vzhledem k potřebám a zájmům dítěte a eventuální nároky v tomto směru korigovat (jestliže by bylo například žádáno o zajištění delšího pobytu dítěte krátce po jeho svěřeni do péče, o zajištění péče ve formě nepřiměřené věku či zdravotnímu stavu dítěte atd.) /Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013/.

Náklady spojené s účelovou i neúčelovou odlehčovací péčí hradí pěstounům doprovázející organizace ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013).

5.5.3 Poradenství

Dle vyhlášky č. 473/2012 Sb. §4 „se osobě pečující a osobě v evidenci při péči o dítě svěřené do péče poskytuje nebo zprostředkuje poradenství

- a) při řešení sociálních nebo psychických problémů,
- b) při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě, zdravím dítěte a s výchovou dítěte,
- c) při zabezpečení péče o dítě se zdravotním postižením,
- d) v oblasti vzdělávání dítěte, při výběru a hodnocení možností další přípravy dítěte na budoucí povolání a při výběru vhodného zaměstnání,
- e) v oblasti nabídky kulturní, sportovní a jiné zájmové činnosti svěřeného dítěte,
- f) při uplatňování nároků osoby pečující nebo osoby v evidenci a svěřeného dítěte v oblasti nemocenského pojištění, důchodového pojištění, podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci, státní sociální podpory, dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek pro osoby se zdravotním postižením, veřejného zdravotního pojištění a při uplatňování jiných nároků a pohledávek,
- g) při využívání sociálních služeb,
- h) v období po přijetí dítěte do rodiny osoby pečující nebo osoby v evidenci,
- i) v období návratu svěřeného dítěte do původní rodiny,

- j) při přípravě svěřeného dítěte na odchod z náhradní rodinné péče a při zabezpečení bydlení pro svěřené dítě odcházející z náhradní rodinné péče, při poskytování pomoci dítěti při vyřizování úředních záležitostí, hledání zaměstnání, při hospodaření s finančními prostředky a řešení dalších otázek spojených se vstupem dítěte do samostatného života,*
- k) při jednání s rodiči nebo jinými osobami blízkými dítěti a při udržování a rozvíjení kontaktů dítěte s rodiči nebo jinými osobami blízkými,*
- l) při doplňování jejich odborných znalostí a dovedností.“*

Poradenství provází pěstouna nepřetržitě při řešení nejrůznějších problémů vztahujících se k náhradní rodinné péči. Je jednou z nejdůležitějších činností doprovázejícího subjektu a patří k základním preventivním mechanismům proti předčasnému odstoupení od pěstounské péče. V případě že pěstoun o poradenství požádá, má doprovázející subjekt povinnost mu poradenství poskytnout. Odbornou pomoc poskytují zaměstnanci doprovázející organizace či jiní odborníci zprostředkovaní touto organizací (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013).

5.5.4 Podpora vztahu s rodiči dítěte a dalšími blízkými osobami

Vedle odborného poradenství je to jedna z hlavních činností doprovázející organizace. Osobní styk dítěte s rodičem může být zkrácen či jinak upraven pouze soudem, a může tedy probíhat docela intenzivně (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013). Mezi rodiči a dítětem v pěstounské péči je osobní styk založen nejen na právu rodičů, ale také dítěte na kontakt se svými blízkými. Pokud to rodičům nedovolí jejich situace či odmítají přijet za dítětem, lze uhradit dítěti a osobě, která ho na místo setkání doprovází, náklady na dopravu. Jestliže rodiče nemohou přijet za dítětem kvůli velmi špatné ekonomické situaci, mají možnost požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci (Vančáková). V případě že setkání probíhají mimo domácnost pěstounů či rodičů, je možné uhradit i pronájem prostor (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013).

5.5.5 Vzdělávání

V současnosti neexistuje v sociální oblasti speciální systém akreditací vzdělávacích akcí určený pěstounům (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013). Jsou k dispozici důkazy, které naznačují, že poskytování

náležitosti školení a akreditovaného vzdělávacího systému pěstounům může přispět k dlouhodobému náboru pěstounů. Například, v queenslandském průzkumu rodičů pěstounů, bylo zjištěno, že je důležité, aby jejich školení mělo akreditaci a byli oceněni prostřednictvím národně uznávaných kvalifikací. Samotná odborná příprava by měla vycházet z kompetencí a měla by být prakticky orientována. Dovednosti/školení by se měly zaměřit také na podporu a udržování vysoce kvalitních a stabilních vztahů. Nedostatek v akreditovaném programu odborné přípravy pro pěstounskou péči je považován za jeden z rysů národně nejednotného systémového přístupu (ACIL Allen Consulting, 2013).

Doprovázející subjekt by měl pěstounovi dát kontakt na kvalitní a osvědčené vzdělavatele, tak aby pěstoun skutečně mohl své dovednosti rozvíjet (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013). Kromě přípravného kurzu je pro všechny pěstouny povinné průběžné vzdělávání. Forma a témata průběžného vzdělávání by měly vycházet z potřeb svěřeného dítěte, orientovat se na rozvoj kompetencí pěstouna a zlepšování kvality výkonu pěstounské péče (Vzdělávání pěstounů). Podrobnosti jsou uvedeny v prováděcí vyhlášce.

„Zvyšování znalostí a dovedností osoby pečující a osoby v evidenci je zaměřeno na

- a) získávání nových informací a schopností v oblasti péče o dítě,*
- b) získávání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí, zejména dětí jiného etnika, dětí se zdravotním postižením, dětí, které zažily týrání, zneužívání či zanedbávání,*
- c) poskytování péče při změnách spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte,*
- d) zvládání krizových situací,*
- e) návrat dítěte do původní rodiny a přechod do náhradní rodiny,*
- f) přípravu dítěte na osamostatňování se související se zletilostí a odchodem z náhradní péče, s ohledem na věk dítěte a jeho vývojové a sociální potřeby“ (§5 vyhlášky č. 473/2012 Sb.).*

Zákonná úprava ale formy vzdělávání nevynechává. Kromě kurzů lze využívat i jiné formy vzdělávání, jako je např. e-learning, samostudium či vzdělávání uskutečňované přímo zaměstnanci doprovázejícího subjektu. Doprovázející subjekt má povinnost sledovat a pro případnou kontrolu uvést skutečný rozsah vzdělávání a jeho téma (osvědčením o absolvování kurzu, záznamem o přítomnosti na jiné formě

vzdělávání v dokumentaci pěstouna atd.) /Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, 2013/.

5.6 Dávky u pěstounské péče na přechodnou dobu

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí s účinností k 1.1.2013 přinesla změnu v právní úpravě státní podpory týkající se pěstounské péče. Paragraf vztahující se k dávám pěstounské péče byl vyjmut ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a nově vložen do zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Kromě systematické změny v právní úpravě došlo i k navýšení dávek určených pěstounům (Bubleová, 2014).

5.6.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě v pěstounské péči. Nárok zůstává i po dosažení zletilosti dítěte, nejdéle do dvacátého šestého roku jeho věku, pokud se jedná o nezaopatřené dítě podle zákona upravujícího státní sociální podporu, které trvale bydlí a hradí náklady na své potřeby spolu s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující (Dávky pěstounské péče, 2013).

„Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí za kalendářní měsíc

- a) 4950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,*
- b) 6105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,*
- c) 6985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,*
- d) 7260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let“ (§47f odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb.).*

Tab.: 1 Příspěvek na úhradu potřeb dítě pro osoby závislé na pomoci jiné fyzické osoby

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
do 6 let	5115	6105	6490	7040
6-12 let	6215	7480	7975	8635
12-18 let	7095	8580	9130	9570
18-26 let	7425	8910	9460	9900

Zdroj: §47f odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb.

5.6.2 Odměna pěstouna

Právo na odměnu pěstouna má osoba v evidenci a osoba pečující. Právo na odměnu pěstouna má i osoba pečující, pokud nezaopatřené dítě, které je v její péči, ztrácí po dosažení zletilosti nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte jen proto, že požívá důchod z důchodového pojištění, jehož výše se rovná nebo je vyšší než uvedený příspěvek (Pazlarová, 2016). Jestliže jsou oba manželé osobou v evidenci nebo osobou pečující, přiznává se odměna pěstouna pouze jednomu z nich (Bubleová, 2014).

„Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc, není-li dále stanoveno jinak,

- a) 12000 Kč, je-li pečováno o 1 dítě,*
- b) 18000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,*
- c) 30000 Kč,*
  - 1. Je-li pečováno alespoň o 3 děti,*
  - 2. je-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),*
- d) 20000 Kč, jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě“*
(§47j odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb.).

Za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující se odměna pěstouna zvyšuje o 6000 Kč (§47j odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb.).

Odměna náleží pěstounům i během dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény osoby v evidenci nebo osoby pečující, ale nejdéle do konce kalendářního měsíce přicházejícího po měsíci, v němž dočasná pracovní neschopnost vznikla nebo v němž došlo k nařízení karantény (§47j odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb.).

5.6.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má osoba pečující, která si vzala dítě do pěstounské péče. Výše příspěvku při převzetí dítěte dosahuje, jde-li o dítě ve věku:

- a) do 6 let, 8000 Kč,
- b) od 6 let do 12 let, 9000 Kč,
- c) od 12 let do 18 let, 10 000 Kč (Dávky pěstounské péče, 2013).

Příspěvek se vyplácí jednorázově (Bubleová, 2014).

5.6.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Na příspěvek má nárok osoba pečující, která přijala do pěstounské péče alespoň 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna vzhledem k péči o 3 děti. Řadíme k nim i zletilé nezaopatřené děti, jež zakládají pěstounovi nárok na odměnu pěstouna. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla je 70 % pořizovací ceny vozidla nebo doložených výdajů na opravy, nanejvýš 100 000 Kč. Podmínkou je, že motorové vozidlo nesmí pěstoun využívat k výdělečné činnosti (Dávky pěstounské péče, 2013).

5.6.5 Příspěvek na ukončení pěstounské péče

Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má fyzická osoba, která byla v den dosažení zletilosti v pěstounské péči (jak v evidenci, tak osoby pečující), a to v den zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Příspěvek činí 25 000 Kč. Vyplácí se jednorázově a každému náleží jen jednou (Pazlarová, 2016).

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Metodika práce

6.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zjistit, jak se daří realizovat pěstounskou péči, zejména pěstounskou péči na přechodnou dobu z pohledu dětského domova, dětského centra a diagnostického ústavu. Práce se zaměřuje na názory odborníků k profesionální pěstounské péči.

6.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jaké jsou silné a slabé stránky pěstounské péče na přechodnou dobu podle názorů vedoucích a dalších pracovníků zařízení?

Výzkumná otázka č. 2: Jaké zkušenosti s pěstounskou péčí na přechodnou dobu mají vedoucí a další pracovníci zařízení?

6.3 Strategie výzkumného šetření

Za účelem dosažení cíle práce byla zvolena strategie kvalitativního výzkumu. Byl definován jeden cíl a dvě výzkumné otázky.

6.3.1 Kvalitativní výzkum

„Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Stejně tak nejsou předem stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již předtím někdo vybudoval. Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 24).

6.4 Metody získávání a vyhodnocování údajů

Pro účely výzkumu byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory byly realizovány v dětských domovech (Dětský domov a školní jídelna Nechanice; Dětský domov se školou Chrudim; Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola, Jaroměř; Dětský domov Pardubice), v dětských centrech (Dětské centrum Veská, Dětské centrum Dvůr Králové nad Labem) a v dětském diagnostickém

ústavu. V dětských domovech byly uskutečňovány rozhovory s řediteli, v dětských centrech se sociálními pracovnicemi a v dětském diagnostickém ústavu s etopedem.

V průběhu rozhovoru musí tazatel udržovat motivaci dotazovaného k vyprávění tím, že se chová daným způsobem, ale zároveň nesmí ovlivnit obsah sdělení tím, že kladně nebo záporně reaguje na odpovědi. Na počátku dotazování se doporučuje prolomit možné psychické bariéry a mít souhlas se záznamem. Aby měl rozhovor správný průběh, musí tazatel vědět, co chce zjistit a pokládat takové otázky, které budou směřovat k informačně hodnotným odpovědím, a musí dotazovanému nabízet přiměřenou zpětnou vazbu (Hendl, 2005).

Polostrukturovaný rozhovor (rozhovor pomocí návodu, částečně řízený) obsahuje soubor otázek, aniž by bylo předem stanoveno jejich pořadí. Tazatel může formulace otázek modifikovat, ale musí být položeny všechny otázky, popř. lze pokládat doplňující dotazy. Polostrukturovaná forma kombinuje a minimalizuje nevýhody obou krajních forem rozhovoru (volného a strukturovaného). Výhodou je, že určitá volnost umožňuje vytvořit přirozenější kontakt mezi tazatelem a informantem. Na základě polostrukturovaného rozhovoru můžeme údaje třídit, vzájemně je porovnávat a zobecňovat (Reichel, 2009).

Pro vyhodnocení získaných dat jsem použila systém kódování. Dle Strausse a Corbinové (1999, s. 39) „*kódování představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby.*“ Konkrétně byla zvolena technika otevřeného kódování. Otevřené kódování je část analýzy, která se zabývá „*označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů*“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 43).

6.5 Organizace práce

Rozhovory s informanty byly vedeny v období únor až květen 2018. Cílem bylo zjistit jaké osobní zkušenosti mají odborníci s pěstounskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu a jaké mají názory na tyto formy náhradní rodinné péče. Rozhovory byly uskutečňovány v dětských domovech, dětských centrech a v dětském diagnostickém ústavu. Z deseti oslovených zařízení jsem provedla rozhovory v sedmi zařízeních, ve zbývajících zařízeních jsem byla odmítnuta. Rozhovory byly předem domluveny a provedeny pouze za přítomnosti výzkumníka a respondenta, trvaly přibližně 30 minut. Bylo požádáno o souhlas s pořízením záznamu rozhovoru na diktafon. Ze záznamu byl

pořízen doslovný přepis, méně podstatné informace byly redukovány. V rozhovorech byla zachována anonymita, o které byli respondenti ujištěni. Respondenti jsou v textu uvedeni pod označením velkých tiskacích písmen abecedy a čísla, kombinace písmen znamená zkratku pro dané zařízení.

6.6 Charakteristika míst, ve kterých probíhalo výzkumné šetření

Dětský domov a školní jídelna Nechanice

V dětském domově jsou umístěny děti od 3 do 26 let, nařízená ústavní výchova končí v 18 letech. S těmi, co už nemají nařízenou ústavní výchovu se uzavírá dohoda, kde jsou stanoveny podmínky dalšího pobytu z důvodu profesní přípravy. Kapacita dětského domova je 48 míst, obsazeno je 40 míst, ale v současné době je nahlášeno 6 dětí na příjem. Dětský domov je přestavěn na byty, v každém bytě je kuchyň, obývací, jídelna, dětské pokoje a jedna kancelář pro pedagogického pracovníka. V bytech pobývají zpravidla dvě děti, výjimečně tři děti, záleží na velikosti bytu. K trávení volného času děti využívají zahradu s bazénem a víceúčelovým hřištěm. Děti navštěvují kroužky především mimo zařízení. DD má vlastního psychologa. Pod dohledem vychovatelky si starší děti sami vaří, ale pouze o svátcích a víkendech. Jezdí se na společné výlety. Na prvním místě je zajistit dítěti klidné prostředí, aby nabylo jistoty a vědělo, kam patří. S dětmi nejvíce pracuje psycholog, dále vychovatelky, sociální pracovníce, logoped, který dochází do zařízení každé dva týdny.

Dětský domov se školou Chrudim

V dětském domově jsou umístěny děti zpravidla od 12 do 18 let nebo i starší, když tu chtějí zůstat. Jsou tu děti s poruchami chování (záškoláctví, experimentace s drogami, nerespektování autorit), mají nařízenou ústavní výchovu nebo předběžné opatření. S dětmi staršími 18 let se uzavírá dohoda o dobrovolném pobytu. Kapacita dětského domova je 48 míst, v současnosti jsou volná pouze dvě místa. Dětský domov má výchovně-léčebné oddělení, kde pobývají děti od 6 do 12 let. Jsou zde děti, které jsou na pokraji umístění mezi dětským domovem a psychiatrickou léčebnou. Tyto děti nezvládnou docházet do klasické základní školy, protože mají například poruchy učení. A dále děti, které mají takové psychiatrické diagnózy, které sice nevyžadují trvalé umístění na psychiatrii, ale potřebují psychiatrický dohled a režim. Dětský domov spolupracuje i se střediskem výchovné péče. V dětském domově mají děti k dispozici obývací, kuchyňku, dětský pokoj, ve kterém jsou vždy dvě děti. Jedna rodinná skupina

má 4 dětské pokoje, celkem je tu osm dětí. O víkendech si děti vaří. Dětský domov se nejvíce zaměřuje na terapeutické programy s dětmi. Etopedi vedou skupinové terapie, probíhá tu muzikoterapie, arteterapie, animoterapie, canisterapie. Děti se mohou zapojit do pohybových aktivit, chodit na keramiku či výtvarnou výchovu. Chodí se na turistiku, do divadel, kin. Nejdůležitější pro dětský domov je najít si cestu individuálně ke každému dítěti a pomoci mu pochopit, navázat vztahy, které ono má ke své rodině a ke společnosti, která je venku. A vybavit ho kompetencemi, aby jednou v životě obstálo. S dětmi pracují vychovatelky a vychovatelé, sociální pracovnice, asistenti pedagoga, učitelé, noční asistenti, speciální pedagogové – etopedi. Psycholog pracuje pro SVP, jeho služby občas dětský domov také využívá.

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola, Jaroměř

V dětském domově jsou umístěny děti od 6 do 26 let s nařízenou ústavní a ochrannou výchovou. Dohoda se s dítětem uzavírá až po dovršení 18 let, mladší děti jsou sem dány na základě nařízení soudu. Kapacita dětského domova je 48 míst, zařízení není naplněno, ale v současnosti se začíná plnit. V dětském domově jsou herny. Ložnice jsou odděleny v jiném patře. Pouze jedna rodinná skupina má obývací, kuchyň a pracovnu. Druhá skupina má dva pokoje. Ostatní skupiny mají vybavené herny. Vzhledem k dispozici budovy nelze místnosti předělat. Mnoho dětí nemá povolené samostatné vycházky, takže musí být pod neustálým dohledem. Dětem jsou nabízeny zájmové bloky – vaření, keramika a jiné relaxační a sportovní aktivity. Jezdí se na výlety, chodí se na besedy a přednášky, na školním hřišti probíhají společné akce. Na prvním místě je zvládnutí základní sebeobsluhy, vztah k dětem, aby se dokázaly shodnout, odhadly své chování a v rámci svých možností se zapojily do běžného života. S dětmi pracují vychovatelky, sociální pracovnice, asistenti pedagoga, asistenti sociální péče, logoped a psycholog.

Dětský domov Pardubice

V dětském domově jsou umístěny děti od 3 do 18 let, nařízená ústavní výchova končí v 18 letech. Se staršími dětmi se uzavírá dohoda na dobrovolný pobyt. Kapacita dětského domova je 44 míst, v současnosti zde pobývá 36 dětí. Dětský domov není přestavěn na byty, je tu 5 rodinných skupin, každá skupina má svoji hernu. Herna slouží jako kuchyň, obývací pokoj a studovna. Dětský domov usiluje o rekonstrukci nebo přesun do bytů či rodinného domu. Aktivity se konají spíše individuálně v hernách, kde probíhá výtvarná činnost, vaří se, sportuje. Jezdí se na společné rekreace. Zařízení se řídí heslem, vytvořit dětem bezpečné zázemí, domov a připravit je pro život. Vzhledem k tomu, že je dětský domov školským zařízením, na prvním místě ve školním roce je příprava dětí do školy.

S dětmi pracují vychovatelky (speciální pedagožky), asistenti pedagoga, sociální pracovníci, 1x týdně do dětského domova dochází psycholog.

Dětské centrum Veská

V zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jsou umístěny děti od narození do 18 let na základě rozhodnutí soudu, na žádost OSPODU, na žádost rodiče i na žádost samotného dítěte. Kapacita zařízení je 30 míst, kapacita zcela naplněna být nemůže, vzhledem k tomu, že vždy musí být volná místa, protože se neví, jaké děti přijdou. Děti mají byty, kterým říkají korálky. V jednom bytě je kuchyň s obývacím prostorem a jedna nebo dvě ložnice. Byt je pro 3 až 6 dětí. Sourozenecké skupiny zůstávají u sebe. A rozlišuje se mezi dětmi v režimu ZDVOP a dětmi v režimu zdravotních lůžek. Děti na ZDVOP by neměly být v bytech s dětmi na ZZ. Děti zde mají běžný denní režim úměrný jejich věkové kategorii a vždy aktivity musí rozvíjet psychomotorický vývoj. Děti ve školním věku dojíždí do běžných škol. Zařízení je otevřené veřejnosti, venkovní prostory s hřištěm mohou využívat i lidé z venku. Konají se tu akce pro veřejnost, s dětmi se chodí na veřejné akce (pálení čarodějnic, karneval, dětský den apod.). O víkendech teta s dětmi v korálku vaří. Na prvním místě je individuální přístup a spokojené dítě. S dětmi pracují vychovatelky, sociální pracovníce, psycholog. Na zdravotním oddělení působí zdravotní personál.

Dětské centrum Dvůr Králové nad Labem

V zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jsou umístěny děti od narození do 18 let. Mohou sem být umístěny na vlastní žádost, která se týká dětí starších 14 let a tyto děti uzavírají dohodu se zařízením. U mladších dětí se uzavírá dohoda s jejich rodiči. Nebo sem děti přicházejí na základě žádosti OSPODU či předběžného opatření soudu. Kapacita zařízení je 16 míst, v současnosti zde pobývá 15 dětí. Zařízení má 4 byty, každý byt je pro 4 děti. Děti v jednom bytě jsou věkově nesourodé, většinou tu jsou i sourozenci. Každá skupinka dětí má svůj individuální program. Vychovatelky vymýšlejí program, pro děti ve školním věku probíhají volnočasové aktivity v odpoledních hodinách. Kroužky jsou voleny podle preferencí dětí, velmi je baví keramika a karate. Na prvním místě je nejlepší zájem dítěte. Důraz je kladen na individuální přístup k dětem. S dětmi pracují vychovatelky, sociální pracovníce, zdravotní sestry. Psycholog dochází do zařízení dle potřeby.

Dětský diagnostický ústav

V dětském diagnostickém ústavu jsou umístěny děti od 3 let do doby ukončení školní docházky, zpravidla nejpozději do 17 let. Jsou sem umístěny na základě předběžného

opatření, nařízené ústavní výchovy nebo uložené ochranné výchovy. Kapacita zařízení je 32 míst, v současnosti je naplněna. Děti jsou rozděleny do 4 výchovných skupin. Jsou ubytovaní ve dvoulůžkových a čtyřlůžkových pokojích, děvčata a chlapci zvlášť. Každá skupina má svůj obývací pokoj, součástí zařízení je i jídelna, kuchyň, menší tělocvična a posilovna. Pod vedením vychovatelů se děti učí péct a vařit. Na každý týden je určitý program. Dbá se na to, aby děti rozvíjely různorodé zájmy. Mají pestrou nabídku sportovních aktivit (florbal, hokejbal, fotbal, nohejbal). Je zde minifarma, kde se děti starají o zvířata a mají možnost zajezdit si na koni. Vychovatelé s dětmi jezdí rybařit, prostor je věnován i tvůrčím činnostem, např. keramice. Pokud jsou děti ukázněné, mohou si samy zvolit činnost, které se chtějí věnovat a vybrat si i vychovatele, se kterými chtějí strávit odpoledne. Důležité je, aby dítě během svého pobytu dokázalo změnit svůj postoj ať už třeba vůči škole nebo rodičům, aby změnilo pohled na své chování. Každá skupina je pod dohledem dvojice vychovatelů (muže a ženy), dále s dětmi spolupracuje psycholog, dva speciální pedagogové (etopedi) a sociální pracovníce.

6.7 Výběr výzkumného souboru

Kritériem pro výběr vhodných respondentů byl přehled o systému pěstounské péče a setkání v praxi s pěstounskou péčí. Záměrně byla zvolena ústavní zařízení spadající pod správu tří ministerstev, a to MŠMT, MPSV a MZ. V konečném výběru respondentů byly 3 ředitelky a 1 ředitel dětského domova, 2 sociální pracovníce dětských center a 1 etoped dětského diagnostického ústavu.

7. Výsledky

7.1 Výsledky rozhovorů s řediteli dětských domovů, se sociálními pracovníky dětských center a s etopedem dětského diagnostického ústavu

V rozhovorech s odborníky jsem našla kódy, které jsem podle významu seskupila a vytvořila následující kategorie.

Děti umístěné do pěstounské péče

Umísťování dětí z dětských domovů do pěstounské péče není příliš časté. Z prvního dětského domova se podařilo umístit jednu holčičku, jejíž čtyři sourozenci v dětském domově nadále pobývali: „... *tady zůstávali sourozenci a jeden den nám bylo oznámeno, že se našla vhodná pěstounská rodina a druhý den už ta holčička prostě měla být tam, takže nebyl čas na přípravu těch sourozenců.* Domnívám se, že jedním z hlavních důvodů, proč nejsou starší děti umísťovány z ústavního zařízení do pěstounské péče, je ten, že samy do pěstounské rodiny nechtějí. V dětském domově jsou děti zvyklé na režim, mají tu své tety, nechtějí si zvykat na nové prostředí, někdy dokonce opakovaně. Dle výpovědi paní ředitelky, sestra již umístěné holčičky sama později do pěstounské péče nechtěla. Přestože se jí dostalo velké podpory ze strany zaměstnanců dětského domova, byla se v pěstounské rodině podívat, nenechala se přesvědčit. Holčičce chyběl v nové rodině mužský vzor, kterému se jí v dětském domově dostávalo.

Ve druhém dětském domově se též jednalo o jedno umístěné dítě, a to dítě se zdravotním postižením: „*My máme zkušenost pouze jedno dítě do klasický pěstounský péče, které má středně těžkou mentální retardaci...*“ V tomto případě se pěstoun musel předem rozhodnout, že přijme dítě se zdravotním postižením a otázkou zůstává, zda byl dostatečně seznámen s tím, jak k takovému dítěti přistupovat.

Z dalšího dětského domova se podařilo umístit do pěstounské péče čtyři děti: „... *my jsme dávali čtyři děti celkem do klasický pěstounský péče. Tyto děti chodily na první stupeň ZŠ.*“ Z výpovědi ředitele bylo zřejmé, že první vlna pěstounské péče v dětském domově již odezněla a druhá vlna byla mnohem slabší. Dle jeho zkušenosti jsou požadavky budoucích pěstounů kladené na děti velmi vysoké. Mívají až přehnané nároky na osobnost dítěte, vztahující se především k jeho postavě, schopnostem včetně talentu a nadání.

Z posledního dětského domova děti odcházejí do pěstounské péče poměrně často. „...*Do pěstounský rodiny odešlo hodně dětí, většinou to byla povedená pěstounská péče.*“

V dětském diagnostickém ústavu nastává jiná situace, kdy hodně dětí z pěstounské péče do zařízení naopak přichází. Etoped popisuje umístování dětí do pěstounské péče následovně: „*V ojedinělých případech a spíše to vypadá pozitivní, ...*“ Myslím si, že pěstounské rodiny nejsou dostatečně připraveny na výchovu dětí s psychologickými problémy či psychiatrickým onemocněním. Práce s takovým dítětem je velmi náročná a pro rodiny nezvladatelná, v ústavním zařízení je dítěti poskytována potřebná péče, dítěti se tu věnuje psycholog a další odborníci.

Odchod dítěte

Obě dětská centra se shodla v tom, že největší počet dětí se od nich vrací ke své biologické rodině, nikoliv k dlouhodobým či profesionálním pěstounům nebo do osvojení. Druhé dětské centrum uvedlo: „*95% téměř 100% odchází zpátky domů. V současné době vždycky, vždycky byla víc jak polovička dětí, která se vracela zpátky domů. Neznamená to ke stejné matce, ke stejnému tátovi, ale v rámci třeba širší rodiny, k babičce, tetě...*“ Sociální pracovnice říká, že v současnosti se děti bez možného návratu domů předávají do dětských domovů, což lze realizovat vzhledem ke školnímu věku dětí. Pouze menšinu totiž v zařízení tvoří miminka s matkami nebo děti se zdravotním postižením.

Podobnou zkušenost má i první dětské centrum: „*Nejčastěji do původní rodiny. U nás i velký procento těch dětí, které se nemůžou vrátit do původního typu rodiny, odcházejí do jiného typu ústavní péče...*“

V současné době se děje trend sanace rodiny. Na prvním místě je zájem dítěte. Rodiče jsou podporováni v dosažení návratu svého dítěte domů, mají možnost využívat nabízené sociální služby a spolupracovat s odborníky ze sociálněprávní ochrany.

Důsledky neúspěšné pěstounské péče

Oproti dalším zkoumaným zařízením (dětské domovy, dětský diagnostický ústav) nemá druhý dětský domov žádnou zkušenost s návratem dítěte po neúspěšné pěstounské péči. Dvě zařízení se shodla v tom, že dítě po návratu zažívá zklamání. „*Nesou si zpravidla zklamání z dospělého světa, protože jim selhali rodiče a selhají pěstouni, že jo. Protože to jsou případy, kdy ten soud děti odebral z vážných důvodů, děti bývají hodně poničeny. Už je tam to dvojí selhání, ...*“

Na předchozí výpověď etopeda navážu výpovědí ředitelky prvního dětského domova, kde se kromě zklamání objevuje i nedůvěřivost a bolest. „*...a pak vlastně jako by to dítě je zklamáný, to dítě vlastně každého zklamává, jo. To znamená, že zklamali ho*

pěstouni, nejdřív biologičtí rodiče, pak pěstouni a teďka se ocitlo v zařízení, kolektivním zařízení pro výkon ústavní výchovy, což není standardní. Ty děti jsou pak nedůvěřiví ke všem rozhodnutím dospělých, k dospělým jako kompletně. (...) Máme s tím spoustu práce, ty děti jsou bolavý a zklamany...“

Z výpovědi ředitele třetího dětského domova se dozvídáme, že dítě si s sebou nese psychický následek a negativní zkušenost. *„Psychická újma pro ty děti, že jo? Každopádně je to nějaká negativní životní zkušenost, protože ty děcka se naučily fixovat na novou rodinu. (...) Bohužel potom i jste v rodině, kde musíte pracovat a když nepracujete, nedostanete najíst a podobný věci. A to musí na tom dítěti zanechat nějaký psychický následky...“*

Ředitelka čtvrtého dětského domova hovoří o psychické deprivaci, která se projevuje jako dlouhodobý stav, kdy dochází k neuspokojování některé ze základních psychických potřeb, často se jedná o potřebu trvalého vřelého citového vztahu. *„Psychická deprivace je ještě prohloubena nepovedenou pěstounskou péčí. Objevují se poruchy chování. Deprivace se projevuje různě jako poruchy chování, deprese, mnoho z dětí končí na psychiatrii ať už ambulantně nebo v dětském oddělení psychiatrické nemocnice...“*

Citovou vazbu můžeme nazvat synonymem vazby vztahové, k jejímu narušení se vyjadřuje ředitelka prvního dětského domova. *„Tak nejdůležitější je to, že pěstounská rodina většinou zpřetrhává všechny vazby, vztahový vazby, který si tam to dítě vybuodovalo nebo který si společně s tím dítětem vybuodovalo. (...) Takže přerušeni veškerejch vazeb...“*

Z odpovědi vyplývá, že neúspěšná pěstounská péče přináší dítěti především psychickou újmu.

Spolupracující instituce

Zařízení nejvíce spolupracují s OSPODY. Pracovníci OSPODU například podávají návrh soudu k umístění dítěte do ústavního zařízení, docházejí do zařízení a sledují aktuální situaci dítěte během pobytu, pomáhají ve spolupráci s dětskými domovy vyhledat a zajistit práci dospívajícím po odchodu z dětských domovů, využívají pomoci i dalších zařízení jakou jsou neziskové organizace apod. Z předchozího vyplývá, že činnost všech subjektů je úzce propojená a vzájemná spolupráce je nezbytná. Třetí dětský domov jako jediný nevedl, že by spolupracoval s OSPODY, ze spolupracujících institucí

zmínil pouze odbor sociální péče. „...*Pěstouny odkazujeme na Magistrát města Hradce Králové sociální odbor.*“

Ve výpovědi ředitelky druhého dětského domova zazněl též sociální odbor, a navíc i diagnostický ústav. „...*Jsmo v kontaktu s OSPODY, s diagnostickým ústavem v Hradci, který je pro nás spádovou oblastí, se sociálkama a potom se to řeší dál. Pěstouny odkazujeme buď na OSPODY nebo na městský úřad odboru sociální péče...*“

Dvě zařízení uvedla spolupráci s krajskými úřady a neziskovými organizacemi. První dětský domov spolupracuje i se střediskem výchovné péče: „*Spolupracujeme s OSPODY, střediskem výchovné péče, protože to je naše součást. Spolupracujeme s různými neziskovkami, který chystají děti pro život, to znamená s Centrem Dona Bosca v Pardubicích, s Centrem Jana Jindřicha Pestalozziho tady v Chrudimi.*“ Etoped dětského diagnostického ústavu zahrnul do spolupracujících subjektů soud. „*Pracujeme se všema OSPODAMA, je jich 32, soudem, občas neziskovkou, která má v péči pěstouna.*“ Ředitelka čtvrtého dětského domova hovořila o krajském úřadě, ke kterému první dětské centrum přidalo ještě doprovodnou organizaci pěstounů „*Pokud se sem dítě vrací z pěstounské péče, tak subjektem není nikdo kromě pracovníka OSPODU. Pokud my odsud umístíme dítě do pěstounské péče, tak kromě partnerů OSPODU je to i krajský úřad, doprovodná organizace budoucích pěstounů...*“

Sociální pracovnice druhého dětského centra shrnula do výpovědi mimo jiné i školní zařízení. „*Spolupracujeme hodně s OSPODY. (...) Ale děti v té pěstounské rodině byly ze třech různých OSPODŮ, tudíž to jsou další OSPODY, do toho doprovázející organizace, která vlastně ty pěstouny doprovázela a která poukázala na závadové chování pěstounů. A potom samozřejmě to jsou základní školy, jsou to předškolní zařízení...*“

Pozitiva profesionální pěstounské péče

Odborníci se často vyjadřovali k takovým případům, které se týkaly miminek a malých dětí. Dle názoru ředitelky prvního dětského domova, dítě díky profesionální pěstounské péči nemusí být umístěno do ústavního zařízení. „...*Pravděpodobně velkej klad tý profesionální pěstounský péče je to, že prostě malý děti do tří roků, do roka a do tří roků nebo prostě předškolní věk nemusí jít do dětských domovů a nemusí prostě do ústavů...*“ Podobný názor zastává i etoped dětského diagnostického ústavu, který uvedl, že profesionální pěstounská péče je vhodná pro děti z kojeneckých ústavů a děti na začátku mladšího školního věku, pro něž se zatím mohou najít dlouhodobí pěstouni. „*U dětí, které jsou z kojeneckých ústavů, tam bych to bral a u dětí starých 6, 7 let, než se*

najde pěstounská dlouhodobá rodina, ty se s tím dokážou vyrovnat. Funguje to a je to v některých případech lepší než DD... “

Můžeme vypožorovat, že někteří odborníci ve svých výpovědích hovoří v souvislosti s profesionální pěstounskou péčí o jakési naději, budoucím umístění dítěte do neměnného náhradního rodinného prostředí. Například sociální pracovnice druhého dětského centra uvedla dlouhodobou pěstounskou péčí. *„Myslím si, že je to dobře třeba tam, pokud profesionální pěstounská rodina dostane dítě, které má nějaký handicap (...) těm profi pěstounům se toho dítěte jakoby zželi nebo k němu tak hodně přilnou, že se vlastně potom ta profesionální pěstounská péče překloupí do té dlouhodobý pěstounský péče...“* První dětské centrum poukázalo kromě pozitivní individuální péče a simulace rodinného prostředí i na možnost osvojení: *„Klady jsou určitě jedna pečující osoba pro dítě. Je tam ta individuální péče. Možná ta simulace rodinného prostředí ještě (...) Má to smysl u mimin, kde je velký předpoklad, že se dítě dostane z rodiny do osvojení.“*

Ředitel třetího dětského domova vyzdvihl jako pozitivum rychlé umístění dítěte. *Plusem téhle profesionální pěstounské péče je to, že pokud se sem dostane dítě jako miminko, nemělo by mít poruchu vztahové vazby. Pro malé děti je to krok vpřed...“*

Jak již bylo výše zmíněno, jedním z důsledků neúspěšné pěstounské péče, který dítě poznamená, je narušení vztahové vazby, ta by v případě miminek v profesionální péči neměla být narušena, dle výpovědi ředitelky ze čtvrtého dětského domova. *„Plusem téhle profesionální pěstounské péče je to, že pokud se sem dostane dítě jako miminko, nemělo by mít poruchu vztahové vazby. Pro malé děti je to krok vpřed...“*

Negativa profesionální pěstounské péče

Z výpovědí odborníků je patrný spíše negativní postoj k profesionální pěstounské péči. Ředitelka druhého dětského domova neuvedla žádné klady profesionální pěstounské péče, ani se ve své praxi nesetkala s případy, kde by byla profesionální pěstounská péče přínosná. Nevýhodu spatřuje především v tom, že dítě nemá jedno zázemí: *„...Já nevím, dělat profesionálního pěstouna, to je sice hezký, ale po roce měnit, to teda mi nepřipadá zrovna dobrý, protože to dítě vlastně nikdy nebude vědět, kam patří...“*

Dvě zařízení se shodla na krátkodobosti profesionální pěstounské péče. Ředitelka prvního dětského domova uvedla: *„...pokud prostě se nenajde vhodná pěstounská rodina, tak po roce se ta pěstounská péče nedá prodloužit, a to dítě stejně musí do ústavní výchovy. Tak si myslím, že prostě je to velmi krátká doba. (...) Jinak co se týká malejch dětí, myslím si, že ten rok by se dal prodloužit, je to krátká doba na to, aby se pak něco*

hledalo nebo se nějaký vztahy upravily nebo upravily se podmínky těch dětí...“ Mimo krátkodobost se ředitel třetího dětského domova zmínil i o jiném důvodu, a to finančním. „...pro naše děti na rok bych byl absolutně proti tomu je umisťovat na rok. Bud' to na dobu neurčitou nebo nic (...) Spousta lidí si tu pěstounskou péči vybralo z důvodů finančních...“

Zajímavé je srovnání výpovědi etopeda dětského diagnostického ústavu a ředitelky čtvrtého dětského domova. Ředitelka označila starší děti a romské děti za cílové skupiny, o které nemají profesionální pěstouni zájem a zároveň PPP nedoporučuje u starších dětí, které potom navážou citový vztah k profesionálním pěstounům. „...Minusy vidím v tom, že pokud se sem dostane starší dítě, které vnímá, naváže se a pak musí dál odejít, dítě to poznamená ať chceme nebo nechceme. Málokdy u starších dětí nebo u dětí romského etnika se najde cílová pěstounská rodina...“ Naopak etoped dětského diagnostického ústavu nachází tento samý problém, ale u miminek, která navážou citovou vazbu. „...U malých dětí a miminek je to trošku zhovadilost, dítě se naváže.“

Sociální pracovnice prvního dětského centra spatřuje negativa v nízké časové dotaci na vzdělání pěstounů a v nekontrolovatelnosti. Sdělila, že PPP nemá význam u dětí bez výhledu dlouhodobé pěstounské péče a u dětí s lehčím handicapem bez možnosti návratu do původní rodiny. „...Zápory, určitě to je nízká časová dotace na vzdělávání, je to nějakých 72 hodin, (...) Pak jistá míra nekontrolovatelnosti, jednou za 2 měsíce přijde pracovník. A pak ne pro všechny je vhodná tím, že je preferovaná teď, dávají se sem děti bez rozmyslu. Například pro děti 4 až 5leté a bez výhledu, že budou v dlouhodobé pěstounské péči. U dítěte s lehčím handicapem, kde není možný návrat k původní rodině, potom ho dají do ústavu“. Sociální pracovnice druhého dětského centra uvedla jako negativní přechod dítěte a nedohledání informací o rodičích. „...To je jedná velká věc, která mi na tom hodně vadí, že děti přecházejí. A pak mně vadí ještě jedna věc, (...) protože každý dítě, který prošlo našim zařízením (...) tady má svůj, vlastně svoji složku. Hodně lidí v dospělosti hledaj svoje kořeny a choděj se sem dívat. Každého zajímá, proč se dostali sem, jestli maminka byla nemocná nebo je opustila nebo je nechtěla nebo nemohla se starat nebo něco. (...) A obávám se, že ti, co teď jsou v profesionálních pěstounských rodinách, si to nedoplňej...“

Zkušenost s dítětem v profesionální pěstounské péči

Zkušenost mají pouze ve dvou dětských domovech, zbývající dva dětské domovy a dětský diagnostický ústav nezaznamenaly žádný případ. První dětský domov má

zkušenost s jedním dítětem. „...*dítě prošlo z pěstounský, z profesionální pěstounský péče do klasický. A stejně ta péče selhala. Dítě bylo ve strašim školním věku.*“ Ve druhém dětském domově přijali dva chlapce po ukončené profesionální pěstounské péči. „*Jednu skupinku 2 kluků jsme měli, to jo, a po roce je vrátili a po ukončení už vlastně nenašli nikoho vhodného, kdo by si je vzal. A tehdy vlastně byli vřazeni k nám, soud rozhodl, že dětský domov je pro ně nejlevnější a nejlepší způsob začlenění se nebo prostě toho jejich rozvoje.*“

V případě dvou chlapců by se nabízelo jako vhodnější řešení svěřeni do dlouhodobé pěstounské péče, namísto umístění do dětského domova. Důvodem, proč zařízení nemají téměř žádné zkušenosti s PPP, může být nedostatek profesionálních pěstounů nebo určitou roli může hrát i negativní postoj odborníků k profesionální pěstounské péči.

Případy dětí, kde není vhodná pěstounská péče na přechodnou dobu

Nejčastěji odborníci uvedli případy dětí, které mají poruchy chování nebo byly zneužívané. Ředitelky druhého a čtvrtého dětského domova jmenovaly děti zneužívané a děti s poruchami chování. Ředitelka čtvrtého dětského domova uvedla: „...*Děti s poruchami chování nejsou vhodné, málokdo s nimi umí pracovat. I když se sem dostávají děti s poruchami chování, nejsme na to legislativně opatření. Nemůžeme jim poskytnout to, co v diagnostickém ústavu apod., zázemí pro to, aby mohly fungovat. A děti se syndromem CAN.*“ Ředitelka druhého dětského domova se navíc zmiňuje o dětech s těžkou vadou či kombinovanými vadami. „...*Určitě není vhodná pro dítě zneužívané, dítě s těžkou vadou nebo kombinovanými vadami nebo s nějakým tím agresivním chováním, s poruchami chování, protože ono se to často vyvíjí, není to na začátku něco malého, ale ono postupně kolikrát se to rozvine v nějakou formu, která je velmi těžce zvladatelná...*“ Ve výpovědi etopeda dětského diagnostického ústavu se rovněž objevily děti s poruchami chování a děti mladšího věku. „*Já si myslím už u malých dětí a potom u dětí, kde už jsou diagnostikované výchovné problémy.*“

Z výpovědi ředitelky prvního dětského domova se dozvídáme, že nemůžeme nutit dítě k tomu, aby odešlo do PPP a za nevhodné paní ředitelka považuje svěřování dětí do PPP, které již někde mají navázanou citovou vazbu. „...*Určitě by se sem nemělo dávat dítě, který nechce a dítě, který má prostě navázaný vztahy jinde...*“

Ředitel třetího dětského domova je proti umístování všech dětí do PPP, které mají nařízenou ústavní výchovu. „*U těch, co jsou v ústavní výchově to nemá žádný smysl. To jako se mívá účinkem...*“

Dětská centra uvedla čtyři případy dětí. První dětské centrum nedoporučuje PPP u dítěte bez předpokladu návazné formy náhradní péče a u dítěte s pocitem, že zklamalo. „*Podle mýho by do PPP neměly být umístěny děti, u kterých není předpoklad, že se pro ně najde návazná forma náhradní péče. (...) Takový ty případy, kdy to dítě má pocit, že zase zklamalo, že ho nikdo nechce. Děti 3 až 4leté nejsou schopny pochopit, že je to institut na přechodnou dobu. Z dětí se dělají citový mrzáci, oplošťuje je to v emocích a učí je to k nikomu se nevázat.*“ Sociální pracovnice druhého dětského centra uvedla případ dítěte bez možnosti návratu domů a případ dítěte, které je umístěno v zařízení a mohlo by odejít do adopce. „*Myslím si, že je to nesmysl u dětí, u kterých je předpoklad, že se nevrátí zpátky k sobě domů. (...) Myslím si, že profesionální pěstounská rodina je zbytečná v případě, že dítě je v zařízení a mohlo by odejít rovnou do adoptivní rodiny. Tak je to další mezičlánek, další prostředí, který si myslím, že je někdy zbytečný.*“

Závěr

Za cíl diplomové práce jsme si stanovili zjistit, jak se daří realizovat pěstounskou péči, zejména pěstounskou péči na přechodnou dobu z pohledu dětského domova, dětského centra a diagnostického ústavu. Zkušenosti všech zařízení doložím na základě odpovědí na výzkumné otázky.

Výzkumná otázka č. 1: Jaké jsou silné a slabé stránky pěstounské péče na přechodnou dobu podle názorů vedoucích a dalších pracovníků zařízení?

Odpověď na výzkumnou otázku č. 1: Přínosem PPP je simulace rodinného prostředí, jedna pečující osoba a individuální péče. Odborníci se shodli na následujících cílových skupinách dětí, které jsou vhodné pro svěření do PPP. První cílovou skupinu tvoří miminka, u kterých je velký předpoklad, že se dostanou z pěstounské rodiny do osvojení. Miminka by po umístění do profesionální pěstounské rodiny neměla mít poruchu vztahových vazeb. Tento typ náhradní rodinné péče je vhodný i u předškolních dětí, které nemusejí jít do ústavních zařízení. Také u dětí, které pocházejí z dysfunkčních rodin a potřebují je hned odebrat a někam umístit, než se vyřeší situace dítěte. PPP dává naději dítěti s handicapem vyrůstat v rodině, a to v případě, že se takové dítě dostane do profesionální pěstounské rodiny a není pro něho návazná dlouhodobá pěstounská péče. Profesionálním pěstounům se dítěte zželi nebo k němu přilnou a PPP se překlopí do dlouhodobé pěstounské péče.

Nedostatky odborníci spatřují v krátkodobosti PPP, která se nedá prodloužit. S tím souvisí i nízká časová dotace na vzdělání pěstounů. Stává se, že profesionální pěstouni obdrží neúplné informace o tom, jaké dítě jim bude svěřeno. V opačném případě pěstouni odmítnou dítě například z důvodu rodinné anamnézy, ve které jsou určitá rizika. Nastává jistá míra nekontrolovatelnosti, jak to v profesionální pěstounské rodině funguje. Spousta lidí se stává pěstouny na přechodnou dobu především z důvodu finančních. Další nevýhodou je to, že dítě přechází, zpřetrhává si již vytvořené citové vazby a nikdy nebude vědět, kam patří. Dítě to oplošťuje v emocích a učí ho to se k nikomu nevázat. Děti, které v minulosti pobývaly v profesionálních pěstounských rodinách namísto v dětských centrech, si v dospělosti nedoplňují informace o tom, jací byli jejich rodiče, zda za nimi chodili, proč se o ně matky nemohly starat apod. Odborníci se shodli na následujících cílových skupinách dětí, které nejsou vhodné pro svěření do PPP. Nemá smysl například u 4 až 5 letých dětí, bez výhledu, že budou v dlouhodobé pěstounské péči. Dalšími cílovými skupinami jsou děti, u kterých je předpoklad, že se nevrátí zpět domů a starší

děti, které jsou v ústavní výchově. Starší dítě, které vnímá, naváže se a potom musí odejít, zůstává poznamenané pobytem v profesionální rodině. PPP nemá význam u dětí, které mají navázané vztahy jinde a které do PPP nechtějí. Nedoporučují ji ani u dítěte s lehčím handicapem, které se nemůže vrátit k původní rodině a skončí v ústavním zařízení. Konečnou cílovou skupinou jsou děti se syndromem CAN, děti s těžkými nebo kombinovanými vadami, děti s agresivním chováním a poruchami chování.

Výzkumná otázka č. 2: Jaké zkušenosti s pěstounskou péčí na přechodnou dobu mají vedoucí a další pracovníci zařízení?

Odpověď na výzkumnou otázku č. 2: Z dětských domovů bývají děti v malé míře předávány do klasické pěstounské péče. Z dětských center se děti nejčastěji vrací ke své rodině a většina dětí, co zůstane, je svěřena do PPP. Z dětských center k profesionálním pěstounům nejvíce odcházejí malé děti, které jsou jeden rok staré. Předání dítěte probíhá narychlo, přijde opatření od soudu a dětské centrum musí do 24 hodin dítě předat profesionálním pěstounům. Dětské centrum má povinnost předat veškeré informace, které o dítěti má. Spolu s propouštěcí a lékařskou zprávou obdrží profesionální pěstouni i harmonogram, na který je dítě zvyklé. S sebou si dítě odnáší fotografie, oblíbené hračky a oblečení. Zkušenost s PPP mají ve třech dětských domovech. V prvním dětském domově se jednalo o dítě ve starším školním věku, které přešlo z PPP do klasické pěstounské péče. Ale péče selhala. Z dalšího dětského domova byli umístěni dva kluci do PPP, po roce se nenašel nikdo vhodný, kdo by si je vzal. Soud rozhodl, že dětský domov je pro ně nejlevnější a nejlepší způsob začlenění. Ve třetím dětském domově byli dva sourozenci odebráni od matky za dramatických okolností a svěřeny do PPP. Ale profesionální pěstouni je nepřijali z toho důvodu, že matka měla v anamnéze infekční onemocnění, děti byly zdravé. Byli u pěstounů týden, poté šli do ZDVOP a následně do dětského domova. V dětském diagnostickém ústavu nemají zkušenost žádnou.

Diskuze

Přestože pěstounská péče na přechodnou dobu byla legislativou u nás upravena již od roku 2006, jednalo se o nedostatečnou právní úpravu, a to byl jeden z důvodů, proč došlo k novelizaci zákona o sociálně právní ochraně dětí z roku 1999. S novelou souvisí i záměr České republiky, a to snížit počet dětí v ústavní péči. Do doby přijetí novely byla pěstounská péče chápána pouze jako péče na dlouhou dobu do dospělosti, nyní můžeme pěstounskou péči chápat i jako institut krátkodobý. Pěstounská péče na přechodnou dobu s sebou nese vyšší nároky kladené na pěstouny. Pěstoun by měl mít rodičovské předpoklady, mezi jeho vlastními a přijatými dětmi by měl být věkový rozdíl, aby se mezi nimi nevytvářelo vrstevnické pouto. Měl by být psychicky odolný a udržovat zdravý nadhled při komunikaci s biologickou rodinou. A především by měl připravit takové podmínky, aby se dítě dokázalo citově odpoutat při návratu zpět k biologické rodině či přechodu do klasické pěstounské péče nebo do adopce.

V průběhu dotazování mě překvapilo, že z obou dětských center se většina dětí vrací k biologické rodině. Z čehož je patrný i zájem státu na tom, aby se podařilo vyřešit rodinnou situaci dítěte. Očekávala jsem větší zastoupení dětí, které jsou svěřovány do péče profesionálních pěstounů vzhledem k tomu, že i statistiky uvádějí nárůst počtu profesionálních pěstounů.

Předpokládala jsem, že odborníci budou proti umístění dětí zneužívaných, dětí s poruchami chování do profesionální pěstounské péče, což se mi potvrdilo.

Otázky do rozhovorů jsem volila takové, abych se zaměřila nejen na zkušenosti odborníků s pěstounskou péčí, ale i na jejich postoje k profesionální pěstounské péči. Domnívala jsem se, že ne všechna zařízení by mohla mít zkušenost s profesionální pěstounskou péčí, což vyplynulo ze tří rozhovorů, dva rozhovory byly s řediteli dětských domovů a třetí s etopedem dětského diagnostického ústavu.

Vzhledem k tomu, že před rozhovory byly odborníci ujištěni o anonymitě a rozhovory probíhaly v jejich přirozeném pracovním prostředí, předešla jsem tak zkresleným výpovědím. Na rozsah sdělených informací mohl mít v některých případech vliv nedostatek času.

Podobnosti ve stanovených kritériích nalezneme v oblasti odcházení dětí z dětských center, také u spolupracujících institucí a v případě dětí, které nejsou vhodné k umístění do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Odlíšnosti ve stanovených kritériích nalezneme v oblasti pozitiv a negativ profesionální pěstounské péče, v důsledcích neúspěšné pěstounské péče a v případě dětí umístěných do pěstounské péče.

Výsledky mé práce mohou být informačním zdrojem pro jiná ústavní zařízení, zároveň i přínosem a inspirací pro orgány sociálně právní ochrany dětí. Zajímavé by bylo porovnat postoje a zkušenosti odborníků v následujícím období několika let a zaměřit se více na jednotlivé případy, které prošly pěstounskou péčí na přechodnou dobu.

Seznam použité literatury

1. BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.
2. GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008, 144 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.
3. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, 286 s. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.
4. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-736-7040-2.
5. KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, 152 s. ISBN 80-717-8637-3.
6. KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě-rodina-instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, s.117. ISBN 978-80-7464-017-9.
7. LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011, 400 s. ISBN 978-80-246-1983-5.
8. MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-717-8304-8.
9. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-858-2406-X.
10. Nadační fond JaT. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. Praha: 2013. ISBN není.
11. NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012, 94 s. ISBN 978-80-8613191-7.
12. PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, 256 s. ISBN 978-80-262-1020-7.
13. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, 84 s. ISBN 978-807-4210-396.

14. PTÁČEK, [Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDVÁ]. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, 56 s. ISBN 978-807-4210-402.
15. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, 192 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
16. STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999, 196 s. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.
17. ŠKOVIERA, A. *Trendy náhradnej výchovy*. Bratislava: Petrus, 2007, 172 s. ISBN 978-80-89233-32-8.
18. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
19. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, 181 s. ISBN 978-80-87455-14-2.
20. VÁVROVÁ, Alena. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče: metodika*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, 69 s. ISBN 978-80-87455-16-6.
21. VOJTOVÁ, Věra. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 330 s. ISBN 978-80-210-5159-1.
22. ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, 200 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Internetové zdroje

1. ACIL Allen Consulting. *Professional foster care: Barriers, opportunities & options* [online]. October. Melbourne, 2013 [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: www.acilallen.com.au/cms_files/ACILAllen_ProfessionalFosterCare2013.pdf
2. KOLEKTIV AUTORŮ. *Koncepce péče o ohrožené děti a děti žijící mimo vlastní rodinu do roku 2008* [online]. Interní materiál MPSV pro oblast sociálně právní ochrany dětí. [cit. 2017-12-31]. Dostupné z: old.tf.jcu.cz/getfile/253d42f5196e2652
3. KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ. Psychologické vyšetření, 2015. *Ospod.kr-kralovehradecky.cz* [online]. 3.5.2015 [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <http://ospod.kr-kralovehradecky.cz/cz/pppd/psychologicke-vysetreni-78886/>
4. MACELA, Miroslav, 2014. *Porovnání pěstounské péče a ústavní péče z hlediska nákladů*. *Knihovnanrp.cz* [online]. [cit. 2017-12-30]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/aktualni-statistiky/porovnaní-pestounske-pece-a-ustavni-pece-z-hlediska-nakladu/>
5. MPSV. Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi, 2014. *MPSV.cz* [online]. [cit. 2018-01-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/17905/analyza.pdf>
6. MPSV. Dávky pěstounské péče, 2013. *Portal.mpsv.cz* [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>
7. NRP. Vzdělávání pěstounů. *Knihovnanrp.cz* [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/vzdelavani-pestounu/>
8. OTEVŘENÁ BUDOUCNOST. Formy náhradní výchovy, 2013. *Otevrenabudoucnost.cz* [online]. [cit. 2017-12-30]. Dostupné z: <http://www.otevrenabudoucnost.cz/formy-nahradni-vychovy/>
9. PTÁČEK, Radek. *DĚTI NA CESTĚ: Vliv náhradních forem péče na vývoj dětí a život dospělých*. *Hledamerodice.cz* [online]. [cit. 2017-12-30]. Dostupné z: http://www.hledamerodice.cz/download/Odborna_studie_o_vyvoji_deti_v_NP_strucny_souhrn.pdf

10. RPP. Evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, 2013. *Rpp.cz* [online]. [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>
11. RPP. Kritéria výběru pěstounů pro pěstounskou péči na přechodnou dobu, 2013. *Rpp.cz* [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>
12. RPP. Povinnosti pěstounů, 2013. *Rpp.cz* [online]. [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/povinnosti-pestounu/>
13. VANČÁKOVÁ, Martina. *Podpora vztahu dítěte s rodiči*. *Knihovnanrp.cz* [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/podpora-vztahu-ditete-s-rodici/>
14. *Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473>
15. *Zákon č. 89/2012 Sb. – Zákon občanský zákoník* [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2017-12-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89/zneni-20180101>
16. *Zákon č. 359/1999 Sb. – Zákon o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2017-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359/zneni-20180101>
17. *Zákon č. 108/2006 Sb. – Zákon o sociálních službách* [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2018-01-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108/zneni-20171001>
18. *Zákon č. 109/2002 Sb. – Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů* [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2018-01-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109/zneni-20140101>
19. *Zákon č. 372/2011 Sb. – Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)* [online]. *Zákony pro lidi*. [cit. 2018-01-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-372>

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

DC – dětské centrum

DD – dětský domov

DDÚ – dětský diagnostický ústav

DÚ – diagnostický ústav

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MZ – Ministerstvo zdravotnictví

NRP – náhradní rodinná péče

OSPOD – orgán sociálně – právní ochrany dětí

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

ZDVOP – Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

ZZ – zdravotnické zařízení

Seznam tabulek

Tab.: 1 Příspěvek na úhradu potřeb dítě pro osoby závislé na pomoci jiné fyzické osoby

Seznam příloh

Příloha č. 1: otázky

Příloha č. 2: rozhovor DD1

Příloha č. 3: rozhovor DD2

Příloha č. 4: rozhovor DD3

Příloha č. 5: rozhovor DD4

Příloha č. 6: rozhovor DC1

Příloha č. 7: rozhovor DC2

Příloha č. 8: rozhovor DDÚ

Příloha č. 1: otázky

Otázky pro ředitele dětských domovů

1. Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí po pobytu v dětském domově do pěstounské rodiny?
2. Jaké problémy a důsledky s sebou přináší návrat dítěte do dětského domova po neúspěšné pěstounské péči?
3. Funguje v dětském domově poradenství pro pěstouny? Na koho odkazujete pěstouny za účelem poradenství?
4. Jaké máte zkušenosti v rámci kontaktu s pěstouny?
5. Jaké klady a zápory podle Vás má profesionální pěstounská péče?
6. Jaké máte zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí?
7. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?
8. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

Otázky pro sociální pracovníky dětských center

1. Do jaké formy péče od vás děti nejčastěji putují? K dlouhodobým pěstounům, profesionálním pěstounům, do osvojení či původní rodiny?
2. Jaké máte zkušenosti s návratem dětí z pěstounské péče zpět do zařízení?
3. S kterými institucemi spolupracujete v případě dětí přicházejících z pěstounské péče či dětí umístěných do pěstounské péče? Jak hodnotíte komunikaci s těmito subjekty?
4. Jakým způsobem probíhají setkání dítěte s pěstouny na přechodnou dobu? Co je cílem setkání?
5. Jaké klady a zápory podle Vás má profesionální pěstounská péče?
6. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?
7. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

Otázky pro etepeda dětského diagnostického ústavu

1. Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí po pobytu v diagnostickém ústavu do pěstounské rodiny?
2. Jaké problémy a důsledky s sebou přináší návrat dítěte do diagnostického ústavu po neúspěšné pěstounské péči?

3. Funguje v diagnostickém ústavu poradenství pro pěstouny? Na koho odkazujete pěstouny za účelem poradenství?
4. S kterými institucemi spolupracujete v případě dětí přicházejících z pěstounské péče či dětí umístovaných do pěstounské péče?
5. Jaké máte zkušenosti v rámci kontaktu s pěstouny?
6. Jaké klady a zápory podle Vás má profesionální pěstounská péče?
7. Jaké máte zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí?
8. Jaké máte zkušenosti s návratem dětí z pěstounské péče zpět do zařízení?
9. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?
10. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

Příloha č. 2: rozhovor DD1

1. Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí po pobytu v dětském domově do pěstounské rodiny?

„Máme pouze jednu zkušenost. A řekla bych, že to přemístění nebo že to umístění do té rodiny bylo velmi rychlé. A vzhledem k tomu, že tady byli, že tady zůstávali sourozenci a jeden den nám bylo oznámeno, že se našla vhodná pěstounská rodina a druhý den už ta holčička prostě měla být tam, takže nebyl čas na přípravu těch sourozenců. Přišlo mi to chaotický. Sourozenci byli ve věku 10, 12, 14, 15.“

2. Jaké problémy a důsledky s sebou přináší návrat dítěte do dětského domova po neúspěšné pěstounské péči?

„Tak nejdůležitější je to, že pěstounská rodina většinou zpretrhává všechny vazby, vztahový vazby, který si tam to dítě vybuodovalo nebo který si společně s tím dítětem vybuodovalo. A vlastně tam to končí i tím rozsudkem, končí zodpovědnost a vůbec zodpovědnost těch pěstounů. Takže přerušení veškerejch vazeb a pak vlastně jako by to dítě je zklamaný, to dítě vlastně každýho zklamává, jo. To znamená, že zklamali ho pěstouni, nejdřív biologičtí rodiče, pak pěstouni a teďka se ocitlo v zařízení, kolektivním zařízení pro výkon ústavní výchovy, což není standardní. Ty děti jsou pak nedůvěřiví ke všem rozhodnutím dospělých, k dospělým jako kompletně. A vlastně nemají žádný možnosti jako nikam jakoby odtud odejít. Většinou ani ta pěstounská rodina moc nespolupracuje s rodinou biologickou. Takže my potom teprve navazujeme vztahy s biologickou rodinou, začínáme je navazovat. Máme s tím spoustu práce, ty děti jsou bolavý a zklamaný.“

„Mám pocit, že pěstouni hodně hřeší na to, že vlastně pokud jako by si řeknou, že to dítě nezvládnou, takže se jim vlastně to dítě nějakým způsobem odebere a dá se buď jinejm pěstounům nebo se dá právě do toho zařízení pro ústavní výchovu a oni si jsou toho moc dobře vědomi, takže moc na sobě nepracují a nepracují moc jakoby ani na tom dítěti. Vidím to jako, že něco se nepovedlo, tak jdeme dál. Ty děti jsou jako předměty.“

Máme 15 % dětí vrácených z pěstounské péče. Děti jsou náročný, mají za sebou nějakou historii a každěj ten člověk, kterej chce dítě vychovávat má na to dítě nějaký očekávání, jenomže to dítě prostě nemá geny těch pěstounů, takže to znamená, že očekávání moje jako pěstouna nemůžu projektovat do toho dítěte.“

3. Funguje v dětském domově poradenství pro pěstouny? Na koho odkazujete pěstouny za účelem poradenství?

„Pokud skončí pěstounská péče, dítě má nařízenou ústavní výchovu a je u nás a ten pěstoun má zájem dál ten vztah s tím dítětem udržovat, tak my jsme tady prostě připraveni na nějakou jakoby podporu, pomoc, poradenství, tak jako to děláme k jiným ostatním rodičům. Domluvíme se třeba na tom, co se bude sledovat, jaký chování se bude sledovat u dítěte, když je doma, jak se nastaví hranice u dítěte, když je doma u těch pěstounů nebo u těch rodičů. Co všechno dítě bude dodržovat tam, co bude dodržovat u nás, co nám všechno rodiče řeknou, co nám neřeknou.“

„Spolupracujeme s OSPODY, střediskem výchovné péče, protože to je naše součást. Spolupracujeme s různými neziskovkami, který chystají děti pro život, to znamená s Centrem Dona Bosca v Pardubicích, s Centrem Jana Jindřicha Pestalozziho tady v Chrudimi.“

4. Jaké máte zkušenosti v rámci kontaktu s pěstouny?

„Předávali jsme děti do nějaký pěstounský péče, kdy to dítě jako se třeba s těma lidma nějakým způsobem dohodlo. Takže jsme dávali kdysi dávno hošíka z devátý třídy a šel prostě k paní, která nám dělala canisterapii. Takže tam vzniknul nějaký prostě vztah jinej a tak tam už to bylo takový připravený, že to dítě tam jezdilo na víkendy, OSPOD to podpořil, takže všechno proběhlo úplně v pohodě, nenásilnou formou. Že tam odešel jakoby rádoby k tetě.“

5. Jaké klady a zápory podle Vás má profesionální pěstounská péče?

„No, já jako v tuhle chvíli nemůžu soudit, protože prostě máme jenom jedno jediný dítě, který prošou tou profesionální pěstounskou rodinou. Problém je ten, že když, aspoň takhle říká legislativa a říkají takhle pracovníci OSPODU, že pokud prostě se nenajde vhodná pěstounská rodina, tak po roce se ta pěstounská péče nedá prodloužit, a to dítě stejně musí do ústavní výchovy. Tak si myslím, že prostě je to velmi krátká doba. A myslím si, já teda, že by se měla profesionální pěstounská péče s klasickou prolínat. To znamená, že by tam to dítě mohlo být třeba podstatně déle, než jako tam je teďka. Jinak co se týká malejch dětí, myslím si, že ten rok by se dal prodloužit, je to krátká doba na to, aby se pak něco hledalo nebo se nějaký vztahy upravily nebo upravily se podmínky těch dětí. Pravděpodobně velkej klad tý profesionální pěstounský péče je to, že prostě malý děti do tří roků, do roka a do tří roků nebo prostě předškolní věk nemusí jít do dětských domovů a nemusí prostě do ústavů. Ale pro ty školní děti, který už mají nějaký ty vztahy za sebou, tak to zrovna prostě jako výhoda není.“

6. Jaké máte zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí?

„Jednu jenom, to dítě prošlo z pěstounský, z profesionální pěstounský péče do klasický. A stejně ta péče selhala. Dítě bylo ve starším školním věku.“

7. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?

„Myslím si, že jich nepřibývá. Přibývá dětí, který se vracej z pěstounských rodin k nám do zařízení.“

8. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

„Já si myslím, že by měla bejt využítá vždycky, ale měla by mít možnost prodloužení, aby se zkusilo, jestli to vůbec jde. Protože za ten rok vy si s tím dítětem taky vytvoříte nějaký vztah, něco, vy ho pak vlastně dáte do ústavu, to dítě? Protože se nenašli vhodní pěstouni? To mi přijde divný. Určitě by se sem nemělo dávat dítě, který nechce a dítě, který má prostě navázaný vztahy jinde. Uvedu příklad. Z tý pětičlenný rodiny se nám teda podařilo tu malou holčičku dát do pěstounský péče, předat ji a ta devíti, desetiletá, dneska už jí je jedenáct měla taky připravenou pěstounskou rodinu a ta teda prostě sama si řekla, že tam nechce. My jsme se snažili ji přesvědčit a ona řekla, že tam nechce. Byla si to tam zkusit, podpořili jsme ji, dělali jsme první poslední, ale bylo to zvláštní, tam ta rodina byla neúplná. Tam byla jakoby jenom paní se stejně starým chlapečkem, chyběl tam mužskej vzor a ta malá slečna je taková jako, ona toho mužskýho potřebovala, tady ho měla, tam ho neměla.“

Příloha č. 3: rozhovor DD2

1. Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí po pobytu v dětském domově do pěstounské rodiny?

„My máme zkušenost pouze jedno dítě do klasický pěstounský péče, které má středně těžkou mentální retardaci. Je v pěstounské péči 4 roky. Chodí dál k nám a dochází vlastně tady do školy. Neúčastní se akcí, ale pouze výuky.“

2. Jaké problémy a důsledky s sebou přináší návrat dítěte do dětského domova po neúspěšné pěstounské péči?

„Nevíme, nám se nikdo nevrátil. Ze začátku výborná spolupráce, teď je to už úplně jinak, už to není to, co to bylo a není prostě žádná páka to změnit. Vypadalo to ze začátku strašně fajn a teď už je to nějak jinak. Tady mají ty děti poručníky a plno lidí odtud má i toho dozorovatele nebo opatrovníka jo, že třeba si i děti berou na víkend někdy domů nebo o těch prázdninách. Takže plno těch rodinných příslušníků zaměstnanců dělá opatrovníka nad některými dětmi.“

3. Funguje v dětském domově poradenství pro pěstouny? Na koho odkazujete pěstouny za účelem poradenství?

„Poradenství pro pěstouny u nás fakt není. Jsme v kontaktu s OSPODY, s diagnostickým ústavem v Hradci, který je pro nás spádovou oblastí, se sociálkama a potom se to řeší dál. Pěstouny odkazujeme buď na OSPODY nebo na městský úřad odboru sociální péče, ty mají potom občanská sdružení, většinou je na ně nakontaktovávají přímo i ti pěstouni.“

4. Jaké máte zkušenosti v rámci kontaktu s pěstouny?

„Ze začátku výborná spolupráce, když to pak řeknu jinak, změna partnera, pořízení si dalších vlastních dětí a už mi to spíš připadá, že to pravdu dělají jen pro peníze. Se změnou partnera se vše změní, komunikace velmi bídná.“

5. Jaké klady a zápory podle Vás má profesionální pěstounská péče?

„Já s tím teda vůbec nesouhlasím, mně to připadá jak přehazování si horkýho bramboru, když to řeknu takhle. Když si dítě vytvoří nějaký vztah, tak se zase bude někde dávat jinam? Já nevím, dělat profesionálního pěstouna, to je sice hezký, ale po roce měnit, to teda mi nepřipadá zrovna dobrý, protože to dítě vlastně nikdy nebude vědět, kam patří. Člověk si má dlouhodobě vytvářet společenské normy, společensky citové vazby. To není, že za rok si něco vytvořím. ale když už si to začnu vytvářet a zpřetrhat to, tak to mně připadá jako dost nefér vůči těm dětem. Děti si nesou svoje problémy, a ne každý je na ně připravenej. A profesionál, neprofesionál, tak jako každý učitel není profesionál, že jo.“

Můžou se dělat jakékoliv testy, ale nikdy nemůžou úplně odhadnout toho člověka. A jestli to bude mít nějaký klad? Já si nejsem jistá, že to bude mít klad zrovna nějaký. Zatím jsem se nesečkala ani s nějakými kladnými názory, nějakými ohlasy na to od lidí z praxe.“

6. Jaké máte zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí?

„Jednu skupinku 2 kluků jsme měli, to jo, a po roce je vrátili a po ukončení už vlastně nenašli nikoho vhodného, kdo by si je vzal. A tehdy vlastně byli vřazeni k nám, soud rozhodl, že dětský domov je pro ně nejlevnější a nejlepší způsob začlenění se nebo prostě toho jejich rozvoje.“

7. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?

„Vzhledem k tomu, že děčáky jsou totálně přeplněný, tak určitě nepřibývá. A že se ty děti raději vracejí do dětských domovů kolikrát, když to poslouchám, tak si myslím, že jim tam až tak špatně není, protože mají čas, to využití, těch zájmových aktivit a všeho, jsou k něčemu vedeny a doma by to kolikrát vůbec neměly. Většinou jsou to děti s takovým postižením nebo s takovým hendikepem vůči té společnosti, že to není úplně jednoduchý někoho si vzít do té pěstounské péče, vybrat někoho vhodného, když vám dají někoho, většinou je to dítě s postižením.“

8. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

„Pro mě je to ve všech. Já prostě na ni nemám dost dobrý názor a třeba mě o tom někdo přesvědčí, zatím nikdo. Určitě není vhodná pro dítě zneužívané, dítě s těžkou vadou nebo kombinovanými vadami nebo s nějakým tím agresivním chováním, s poruchami chování, protože ono se to často vyvíjí, není to na začátku něco malého, ale ono postupně kolikrát se to rozvine v nějakou formu, která je velmi těžce zvladatelná. Ne každé postižení každý zvládne, aby ho to nevyčerpalo úplně.“

Příloha č. 4: rozhovor DD3

1. Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí po pobytu v dětském domově do pěstounské rodiny?

„K pěstounské péči existuje celorepublikovej registr, kde jsou takzvaně právně volné děti, které se aktualizují a v podstatě ta první vlna pěstounský péče, která odezněla, tak ta druhá už byla velice slabší, my jsme dávali čtyři děti celkem do klasický pěstounský péče. Tyto děti chodily na první stupeň ZŠ.“

2. Jaké problémy a důsledky s sebou přináší návrat dítěte do dětského domova po neúspěšné pěstounské péči?

„Psychická újma pro ty děti, že jo? Každopádně je to nějaká negativní životní zkušenost, protože ty děcka se naučily fixovat na novou rodinu. Každý dítě si to zidealizuje, má nějakou představu a touží, aby se mu to splnilo. Bohužel potom i jste v rodině, kde musíte pracovat a když nepracujete, nedostane najíst a podobný věci. A to musí na tom dítěti zanechat nějaký psychický následky. Dvě děti z pěstounský péče tady máme v současný době, protože pěstounka není psychicky způsobilá.“

3. Funguje v dětském domově poradenství pro pěstouny? Na koho odkazujete pěstouny za účelem poradenství?

„V dětském domově ne. Pěstouny odkazujeme na Magistrát města Hradce Králové sociální odbor.“

4. Jaké máte zkušenosti v rámci kontaktu s pěstouny?

„Nenavštěvují nás, dítě je předáno klasickým způsobem. Předáme všechny informace, všechny náležitosti, co k tomu patří. S dětma se rozloučíme, děti nám párkrát ještě napíšu, ale to je všechno. Ještě pěstouni se snažej, aby to dítě ten pobyt v dětském domově vytěsnilo. Požadavky pěstounů jsou různý, zatelefonovala mi sem paní, která chtěla do pěstounský péče dítě, holčičku ve věku 6 až 8 let, blondýnu a aby uměla zpívat.“

5. Jaké klady a zápory podle Vás má profesionální pěstounská péče?

„Je dobrá pro děti, které pocházejí s dysfunkčních rodin a potřebují je odebrat teď hned a umístit je někam, než se vyřeší situace toho dítěte.“ Pak to má smysl, ale pro naše děti na rok bych byl absolutně proti tomu je umisťovat na rok. Buďto na dobu neurčitou nebo nic.“

„Spousta lidí si tu pěstounskou péči vybralo z důvodu finančních. Jsou za to slušný peníze, já osobně se přikláním k péči o děti z důvodů nějakých citových a z důvodu pomoci tomuto dítěti, ale určitě ne za peníze. To potom jako to postrádá ten samotnej smysl. To je to samý jako tady nebudou pracovat lidi, který nemaj vztah k dětem, jo. Buďto

k dětem maj vztah a nebudou koukat na peníze a budou tady pracovat anebo budou koukat na peníze a musej jít někam jinam. “

„Pokud se dítě dostane do normální rodiny, kde zažije ten vzorec funkčnosti tý rodiny, tak je to to nejlepší, co může bejt. Pokud to dítě narazí na lidi, který ho budou mít opravdu rádi a pro to dítě něco udělaj, tak je to úplně supr. “

6. Jaké máte zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí?

„S tou nemám žádný zkušenosti, tam jsme žádný dítě v životě nedávali. “ Ani bych nedal, protože to nemá smysl, dávat na rok někam dítě. “

7. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?

„Nemám čísla, ani data žádný. Vím jenom to, že co je v současný době v dětským domově, tak ty děcka, který byly právně volný, tak jsou už v tý pěstounský péči a ty děti, co jsou tady dnes, tak ty už jako těžko někam umístěj. Nemám přehled, když odeberou dítě z rodiny, kolik jich umístěj přímo do pěstounský péče. “

8. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

„U těch, co jsou v ústavní výchově to nemá žádný smysl. To jako se míjí účinkem. To dítě potřebuje nějaký stabilní prostředí, nějakou jistotu. Pro představu jenom, před deseti patnácti rokama tady bylo jedno dítě, který se vozilo na psychiatrii. Dneska těch dětí tady máme dvanáct, jo. “

Příloha č. 5: rozhovor DD4

1. Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí po pobytu v dětském domově do pěstounské rodiny?

„Většinou velké děti do pěstounský rodiny nejdou. Zkušenosti máme jen u mladších dětí. Do pěstounský rodiny odešlo hodně dětí, většinou to byla povedená pěstounská péče.“

2. Jaké problémy a důsledky s sebou přináší návrat dítěte do dětského domova po neúspěšné pěstounské péči?

„Psychická deprivace je ještě prohloubena nepovedenou pěstounskou péčí. Objevují se poruchy chování. Deprivace se projevuje různě jako poruchy chování, deprese, mnoho z dětí končí na psychiatrii ať už ambulantně nebo v Dětském oddělení Psychiatrické nemocnice Havlíčkův Brod. Nepovedená pěstounská péče se nesmírně podepisuje na dítěti. Děti přicházejí do dětského domova s tím, že ony selhaly, ne výchova. Když se nepovede pěstounská péče, to, že selhaly, vnímají ještě znásobeně. S každým dítětem musí pracovat psycholog a psychoterapeut.“

3. Funguje v dětském domově poradenství pro pěstouny? Na koho odkazujete pěstouny za účelem poradenství?

„Pěstouni se obracejí na OSPODY a krajský úřad, pokud chtějí sem do dětského domova. Doporučuji jim různé organizace, kterých je celá řada. Dětský domov není doprovázející organizací, pokud dítě odchází do pěstounské péče, jsme s nimi v kontaktu spíše co se týká potřeb dítěte.“

4. Jaké máte zkušenosti v rámci kontaktu s pěstouny?

„Co odešla sourozenecká skupina do pěstounské péče ke své tetě, pěstounství úžasně funguje. Kolegyně, která měla sourozence na rodinné skupině, s nimi stále udržuje kontakt, navštěvují se. S pěstouny udržujeme kontakt na úrovni mezilidských vztahů, abychom o dětech věděly, není to nikde předem dané.“

5. Jaké klady a záporny podle Vás má profesionální pěstounská péče?

„Plusem téhle profesionální pěstounské péče je to, že pokud se sem dostane dítě jako miminko, nemělo by mít poruchu vztahové vazby. Pro malé děti je to krok vpřed.“

„Mínusy vidím v tom, že pokud se sem dostane starší dítě, které vnímá, naváže se a pak musí dál odejít, dítě to poznamená ať chceme nebo nechceme. Málokdy u starších dětí nebo u dětí romského etnika se najde cílová pěstounská rodina. Tam se s tím OSPOD nebo krajský úřad musí poprat po svém. Proto se ta profesionální pěstounská péče třeba prodlouží.“

„Byli u nás dva sourozenci, kteří byli odebráni od matky za dramatických okolností a umístěni do profesionální pěstounské rodiny. Pěstouni je nepřijali z toho důvodu, že matka měla v anamnéze infekční onemocnění, děti byly zdravé. Byly tu týden, poté šly do ZDVOP a potom se teprve dostaly do dětského domova. Chce to zvažovat instituci, kam se dítě umísťuje.“

6. Jaké máte zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí?

„Když jsem pracovala v ZDVOP, byl sem umístěn kluk přes noc, pobýval tu předtím, než se vrátil do biologické rodiny. Rodina znovu selhala. Nebyla informovaná, pro jaké pohlaví si jde, zda je to kluk nebo holka. Byla zklamaná, že mu už jsou 4 roky a není to miminko. Neměla pro něho oblečení. Personál z toho byl konsternovaný.“

„U velkých dětí nemám zkušenosti s profesionální péčí. Spíše děti odebírané z rodiny se dostávají do profesionální pěstounské péče, aby se zabránilo ústavní výchově.“

„Máme u nás děvče se syndromem CAN. Je potřeba citlivě zvažovat pro koho je vhodná profesionální pěstounská péče – pro děti se syndromem CAN rozhodně ne. Takové dítě by mělo mít neutrální prostředí, ne další rodinu, kde by mohlo být vystaveno dalšímu stresu. Takové děti potřebují klid a pracovat s nimi odborníci.“

7. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?

„Nedovedu zodpovědět. Jednou byl velký bum, co se týče pěstounů, spíše přechodných. Myslím si, že teď už ten zájem není tak velký a je asi stejný jako byl v minulosti. Dovedu to odhadnout z toho, že o naše zařízení je stále zájem, během léta bylo odmítnuto 12 dětí z kapacitních důvodů. Trend se neděje, že by se měla snižovat kapacita ústavních zařízení.“

8. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

„Většinou u pěstounů na přechodnou dobu je určena hranice věku, o koho jsou schopni se starat. Jsou věkovým ohraničením limitováni nebo si řeknou. O starší děti není zájem, rodina selhává a jsou problémy s drogami, alkoholismem. Málokdy se sem dostane dítě, kterému umřou oba rodiče a je to hodné dítě, které by se mohlo dostat do pěstounské péče. Děti s poruchami chování nejsou vhodné, málokdo s nimi umí pracovat. I když se sem dostávají děti s poruchami chování, nejsme na to legislativně opatřeni. Nemůžeme jim poskytnout to, co v diagnostickém ústavu apod., zázemí pro to, aby mohly fungovat. A děti se syndromem CAN.“

Příloha č. 6: rozhovor DC1

1. Do jaké formy péče od vás děti nejčastěji putují? K dlouhodobým pěstounům, profesionálním pěstounům, do osvojení či původní rodiny?

„Nejčastěji do původní rodiny. U nás i velký procento těch dětí, které se nemůžou vrátit do původního typu rodiny, odcházejí do jiného typu ústavní péče. Do ZDVOP se prakticky děti nedávají, občas když jsou malé, odcházejí do profesionální a pár případů do klasické pěstounské péče. Tady se buď zmobilizuje rodina původní, anebo se děti překládají do jiného typu ústavní péče.“

2. Jaké máte zkušenosti s návratem dětí z pěstounské péče zpět do zařízení?

„Stává se to, není to úplně častý, ale stává se to u dítěte nějakým způsobem problematického. Stává se, že se vrací z obou forem. Z klasické jako by teďka do ZDVOP děti nepřicházejí, spíše přicházejí do ZDVOP, když pěstoun nechce pečovat.“

3. S kterými institucemi spolupracujete v případě dětí přicházejících z pěstounské péče či dětí umisťovaných do pěstounské péče? Jak hodnotíte komunikaci s těmito subjekty?

„Pokud se sem dítě vrací z pěstounské péče, tak subjektem není nikdo kromě pracovníka OSPODU. Pokud my odsud umisťujeme dítě do pěstounské péče, tak kromě partnerů OSPODU je to i krajský úřad, doprovodná organizace budoucích pěstounů. U nás v ZDVOP konzultace s psychologem. Myslím si, že je to vesměs pozitivní komunikace, kraj není zase tak velikej, nemůžeme si stěžovat, známe se s OSPODY.“

4. Jakým způsobem probíhají setkání dítěte s pěstouny na přechodnou dobu? Co je cílem setkání?

„Vzhledem k tomu, že od nás, když odchází dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, je to malé dítě, třeba roční nebo tak. Tak to setkání bývá tak, že jednou přijedou a rovnou si ho odvezou. Častokrát to ani nevíme, přijde opatření od soudu a musíme ho předat do 24 hodin. Předáme informace, které o tom dítěti máme, většinou i písemně dáváme nějaký denní harmonogram, na který jsou děti zvyklé. Krmí se sám, pije z hrnečku, aby pečovateli věděl, co si má připravit, co to dítě bude očekávat.“

5. Jaké klady a zápory podle Vás má profesionální pěstounská péče?

„Klady jsou určitě jedna pečující osoba pro dítě. Je tam ta individuální péče. Možná ta simulace rodinného prostředí ještě. Zápory, určitě to je nízká časová dotace na vzdělávání, je to nějakých 72 hodin, což si myslím, že z lidí neudělá ty odborníky. Pak jistá míra nekontrolovatelnosti, jednou za 2 měsíce přijde pracovník. A pak ne pro všechny je vhodná tím, že je preferovaná teď, dávají se sem děti bez rozmyslu. Například

pro děti 4 až 5leté a bez výhledu, že budou v dlouhodobé pěstounské péči. U dítěte s lehčím handicapem, kde není možný návrat k původní rodině, potom ho dají do ústavu. Má to smysl u mimin, kde je velký předpoklad, že se dítě dostane z rodiny do osvojení.“

6. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?

„Děti přibývá, pěstounů klasických ne, těch je čím dál tím méně, těch profesních si myslím, že mají dost. Ubývá klasických pěstounů, z těch lidí, kteří uvažovali o pěstounské péči, se větší část vyprofilovala do profesní.“

7. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

„Podle mého by do PPP neměly být umístěny děti, u kterých není předpoklad, že se pro ně najde návazná forma náhradní péče. Například chlapeček osmiletý, kdy ho nejdříve odložila vlastní matka, pak ho vychovával vlastní otec, našel si partnerku, ta ho nepřijmula. Kluk se dostal do PPP, kluk měl poruchu autistického spektra, byť byl vzdělavatelný, v některých projevech se choval nestandardně. Pro něj se klasický pěstoun nenajde, je starý, a ještě má formu postižení. Byl tam 11 měsíců, pěstounka ho odvezla do diagnostického ústavu, nenašli se pěstouni. Pěstounka mu nevysvětlila, že je u ní jen na chvíli. Ona ho nechtěla, nejdříve máma, pak ho odložil táta. Takový ty případy, kdy to dítě má pocit, že zase zklamalo, že ho nikdo nechce. Děti 3 až 4leté nejsou schopny pochopit, že je to institut na přechodnou dobu. Z dětí se dělají citový mrzáci, oplošťuje je to v emocích a učí je to k nikomu se nevázat.“

Příloha č. 7: rozhovor DC2

1. Do jaké formy péče od vás děti nejčastěji putují? K dlouhodobým pěstounům, profesionálním pěstounům, do osvojení či původní rodiny?

„95% téměř 100% odchází zpátky domů. V současné době vždycky, vždycky byla víc jak polovička dětí, která se vracela zpátky domů. Neznamená to ke stejné matce, ke stejnému tátovi, ale v rámci třeba širší rodina, k babičce, tetě. A ta menší polovička šla do adopce, pěstounské péče nebo děti, pro které nebyla možnost návratu domů ani do náhradní rodinné péče, tak odcházely do ústavu sociální péče, to se jedná o ty zdravotně postižené děti. A v současné době je trend takový, že téměř všechny děti se nám vrací zpátky domů a těch pár, co se nám zpátky nevrací, odchází do dětských domovů. Je to proto, že máme teď už větší děti, máme školní děti a miminka téměř nemáme. Pokud máme miminka, tak je to s maminkou anebo to jsou miminka zdravotně postižená, která z nějakého důvodu prostě nemohou být doma. Takže do pěstounské péče nám za loňský rok odešlo 5 dětí, do dlouhodobé žádný a všechny když tak do profi. Třeba 5, 6, 7, víc ne, určitě ne.“

2. Jaké máte zkušenosti s návratem dětí z pěstounské péče zpět do zařízení?

„Máme zkušenosti u dětí, kdy pěstouni nebyli schváleni krajským úřadem, respektive byli schváleni třeba pro první, jedno, dvě děti, ale ty další, které si vzali a potom tu péči nezvládali, tak si vzali třeba přes nebo napřímo, prostě jiným způsobem než přes krajský úřad. Nebo to jsou děti, které dokud jsou malinké, tak ta rodina to zvládne, když už jsou větší, tak je to někdy nad síly pěstounů. Z dlouhodobé pěstounské péče se nám děti do zařízení vrátily několikrát. Například v rodině bylo 5 dětí a ty byly samozřejmě nad sílu těch pěstounů. Byla to skupina 5 dětí, přičemž 3 byli sourozenci. Ale to každé z dětí v pěstounské péči si s sebou něco z minulosti nese. A potom v té kombinaci těch několika problémových dětí, to někdy prostě jako vykrytalizuje do velkých problémů, který nejsou pěstouni schopni zvládnout, když to mají prostě pětkrát.“

3. S kterými institucemi spolupracujete v případě dětí přicházejících z pěstounské péče či dětí umístovaných do pěstounské péče? Jak hodnotíte komunikaci s těmito subjekty?

„Spolupracujeme hodně s OSPODY. V rámci toho OSPODU jsou pracovníce, s kterými se spolupracuje líp a pracovníce, s kterými se nespolečně vůbec. Svědčí o tom to, že třeba na každém OSPODU je já nevím, hodně pracovníků, ale my třeba z každého OSPODU spolupracujeme jenom s polovičkou těch pracovníků. Protože každý má zkušenosti, známosti s nějakým jiným zařízením. Zatím nemám problém, že bysme se někde nedomluvili. Když vezmu příklad, kdy jsme z jedné pěstounské rodiny najednou

„přebírali 5 jejich dětí, který měli v pěstounský péči, tak jsme spolupracovali s tím OSPODEM, kde bydlela ta pěstounská rodina. Ale děti v té pěstounské rodině byly ze třech různých OSPODŮ, tudíž to jsou další ODPODY, do toho doprovázející organizace, která vlastně ty pěstouny doprovázela a která poukázala na závadové chování pěstounů. A potom samozřejmě to jsou základní školy, jsou to předškolní zařízení, jsou to pediatři, případně lékaři z jiných odborných pracovišť.“

4. Jakým způsobem probíhají setkání dítěte s pěstouny na přechodnou dobu? Co je cílem setkání?

„Záleží na věku dítěte. Pokud je to dítě, které je samozřejmě starší, vnímavější, tak by ten postup měl být takový jako by pomalejší, měl by se odvíjet podle toho stavu dítěte, jak dítě reaguje a když je to miminko, tak je to samozřejmě něco jináčího. S profi rodina s některýma se tak úplně nedomluvíme, protože oni to mají opravdu jako práci, že není to z naší strany, my bysme jim tu pobyt umožnili, ale oni někdy si myslí, že spolky svět, že jsou nejchytřejší, přijedou sem, vezmou si dítě a jedou zpátky. Dostanou propouštěcí zprávu, lékařskou, dostanou sociální, kde prostě je zhodnocení toho pobytu, jak tady se dítě projevovalo, v jakém stavu přišlo, v jakém stavu ho pouštíme, veškeré zdravotní věci, které se ohledně toho dítěte udály. Všechno, co víme, tak jim říct musíme. Dostávají fotografie, dostávají hračky oblíbené, samozřejmě oblečení.“

5. Jaké klady a zápory podle Vás má profesionální pěstounská péče?

„Já samozřejmě preferuju dlouhodobou pěstounskou péči, protože si myslím, že dítě by mělo mít, co nejmíň změn. Jak tomu dítěti vysvětlíte, teď ještě nesmíš zakotvit, teď ještě nejseš tam, kde budeš potom, teď ještě nezakotvuj, ani v tom dalším dětském domově. Ani v týhle rodině ještě nezakotvuj, ta je jenom přechodná. To je jedná velká věc, která mi na tom hodně vadí, že děti přecházejí. A pak mně vadí ještě jedna věc, která teda, moc se o ni nemluví, ale mně vadí, protože každý dítě, který prošlo našim zařízením a je to už od těch 50.let, tady má svůj, vlastně svoji složku. Hodně lidí v dospělosti hledaj svoje kořeny a choděj se sem dívat. Každého zajímá, proč se dostali sem, jestli maminka byla nemocná nebo je opustila nebo je nechtěla nebo nemohla se starat nebo něco. Tak já ten spis najdu, my se do toho podíváme a oni si vlastně ten svůj střípek, kterej jim ta rodina, v který vyrostli nemohla dát, doplní. Ale když za 20, 30 let nějaký lidi, který byli třeba rok v profesionální pěstounský rodině, budou shánět až jim bude 40, kde byli a jaký to tam asi bylo, co o tom je psaný, tak se nedopátraj. Víam, jak lidem, kteří tady v dětství byli, hodně pomůže, když se můžou podívat do toho spisu, kde je psaný, ne to, jak se jmenovali rodiče, ale oni chtěj vidět, jestli ten rodič za nima chodil nebo nechodil, jestli byl

v psychiatrický léčebně a nemohl se o ně starat, jestli táta byl ve vězení nebo nebyl ve vězení, jestli to byla nějaká holčička studentka, která prostě neplánovaně otěhotněla a dítě dala k adopci. Tohle všechno je zajímavá a zcela logicky je to zajímavá. A obávám se, že ti, co teď jsou v profesionálních pěstounských rodinách, si to nedoplňej. “ „Já si myslím, že když si je vyzvedne rodina z porodnice, že už by si je třeba měla nechat, no ale jestli se to děje nebo neděje, já nevím. To je takový to jak říkají, že mají jednu náruč pro sebe. U nás tu jednu náruč pro sebe nemají. Asi jsou příklady, kde je to fajn. Myslím si, že je to dobře třeba tam, pokud profesionální pěstounská rodina dostane dítě, které má nějaký handicap a kdyby byly u nás tyhle děti s tím handicapem, tak těžko by se jim hledala nová rodina, protože každý by se toho handicapu bál. Ale když už je v té profesionální pěstounské rodině, tak ono samozřejmě pro ně ta návazná rodina dlouhodobá pěstounská třeba není, ale těm profi pěstounům se toho dítěte jakoby zželi nebo k němu tak hodně přilnou, že se vlastně potom ta profesionální pěstounská péče překloupí do té dlouhodobé pěstounské péče a i to dítě s handicapem, které by jinak bylo v zařízení, tak má šanci vyrůstat v rodině.“

6. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?

„Vzhledem k tomu, že nám se děti hodně vrací, máme opakovaný pobyt, protože se preferuje biologická rodina, tak se nám stává, že se nám tady děti opakovaně objevují, opakovaně přebíráme stejné děti, které se vracely domů v rámci podpory biologické rodiny. A byly to děti, které dávno měly být v náhradní rodině, ale prostě ten trend je, že dokud biologická rodina hodně dítěti neublíží, tak se tam vrací. Ale jestli jich je víc nebo ne, to je spíš otázka na krajský úřad, já nevím.“

7. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

„Myslím si, že je to nesmysl u dětí, u kterých je předpoklad, že se nevrátí zpátky k sobě domů. Takhle třeba zrovna tady ta naše holčička, myslím si, že ta by vůbec do pěstounské péče jít nemusela, že by mohla jít rovnou do adopce, holčičce je šest týdnů. Myslím si, že profesionální pěstounská rodina je zbytečná v případě, že dítě je v zařízení a mohlo by odejít rovnou do adoptivní rodiny. Tak je to další mezičlánek, další prostředí, který si myslím, že je někdy zbytečný.“

Příloha č. 8: rozhovor DDÚ

11. Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí po pobytu v diagnostickém ústavu do pěstounské rodiny?

„V ojedinělých případech a spíše to vypadá pozitivní, do klasický pěstounský péče. Rýsuje se tu jeden, dva roky, předtím nic. Máme spíš opačný problém, velké procento dětí z pěstounské péče tu je.“

12. Jaké problémy a důsledky s sebou přináší návrat dítěte do diagnostického ústavu po neúspěšné pěstounské péči?

„Nesou si zpravidla zklamání z dospělýho světa, protože jim selhali rodiče a selhají pěstouni, že jo. Protože to jsou případy, kdy ten soud děti odebral z vážných důvodů, děti bývají hodně poničeny. Už je tam to dvojí selhání, a navíc člověku zamrzá hlava, když to takhle řeknu, že stát může vybrat někoho a platit někoho, kdo týrá a ničí a organizuje to stát. Když to dělají biologický rodiče, tak to člověk pochopí. Když stát vybere pěstouna a ty případy jaký tady jsou, tak to hlava nebere.“

13. Funguje v diagnostickém ústavu poradenství pro pěstouny? Na koho odkazujete pěstouny za účelem poradenství?

„Co se týká spolupráce s pěstounama, pokud tady mají to dítě a chtějí ho zpátky, děláme sami výchovné poradenství. To dítě známe z pobytu, snažíme se to vést k tomu, aby dítě, pokud ho mají dostat zpět, aby ho zvládli.“

14. S kterými institucemi spolupracujete v případě dětí přicházejících z pěstounské péče či dětí umístěných do pěstounské péče?

„Pracujeme se všema OSPODAMA, je jich 32, soudem, občas neziskovkou, která má v péči pěstouna.“

15. Jaké máte zkušenosti v rámci kontaktu s pěstouny?

„Během pobytu s některými spolupracujeme, docela dobře. Zpravidla zájem o dítě umístěním k nám končí. I ten rodič, třeba ze špatný rodiny, kde dítě je odebraný, se ozve a třeba nabídne pobyt, kontakt, dítě má perspektivu, že si ho rodič jednou vezme. Kdežto ten pěstoun, je jasný, že jsem na světě ukradený.“

16. Jaké klady a záporů podle Vás má profesionální pěstounská péče?

„U malých dětí a miminek je to trošku zhovadilost, dítě se naváže. U dětí, které jsou z kojeneckých ústavů, tam bych to bral a u dětí starých 6, 7 let, než se najde pěstounská dlouhodobá rodina, ty se s tím dokážou vyrovnat. Funguje to a je to v některým případech lepší než DD, ale bohužel se setkávám se špatnými případy, ale neztracuju to.“

17. Jaké máte zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí?

„S profesionální nemáme, měli jsme klasickou. Týkala se dětí zpravidla pubertálního věku, uvědomovaly si už svůj původ, že mají biologickou rodinu.

18. Jaké máte zkušenosti s návratem dětí z pěstounské péče zpět do zařízení?

„Nemáme dítě, které bychom dali do pěstounství a potom se vrátilo. On je problém takovej ten, že nevím, zda vám tuhle otázku někdo sdělí. Dejme tomu dítě má biologickou rodinu v Trutnově, když selže rodina, jde do DD ve Vrchlabí, je to blízko. Vezme si ho pěstoun, který bydlí v Žatci, pokud pobyt selže, dítě už jde do zařízení v regionu Žatecka, už se vyloženě do toho Vrchlabí nevrací, už má jinou působnost.“

19. Přibývá pěstounů a dětí umístěných do pěstounské péče?

„Myslím si, že malinko pěstounů přibývá, ale není to až takové množství, jak se předpokládalo. Rodina selhává celospolečensky.“

20. V jakých případech by nemělo být využíváno systému pěstounské péče na přechodnou dobu?

„Já si myslím už u malých dětí a potom u dětí, kde už jsou diagnostikované výchovné problémy.“